Sám proti inkvizici

MARCOS AGUINIS

SVĚTOVÁ PRÓZA

VYŠEHRAD

Sám proti inkvizici

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.ivysehrad.cz
www.albatrosmedia.cz

Marcos Aguinis
Sám proti inkvizici – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2019

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

Sám proti inkvizici

MARCOS AGUINIS

Sám proti inkvizici

MARCOS AGUINIS

VYŠEHRAD

Věnováno
Franciskovi Maldonadovi da Silva,
který hrdinně bránil nesnadné právo
na svobodu svědomí.

Otci, který mé dětství obohatil
o zábavné příběhy a jehož by tento
jistě dojal.

OBSAH

PRVNÍ KNIHA: GENEZE
Uhlíky dětství 9

DRUHÁ KNIHA: EXODUS
Cesta zmatku 135

TŘETÍ KNIHA: LEVITICUS
Město králů 219

ČTVRTÁ KNIHA: NUMERI
Chile, krátká Arkádie 319

PÁTÁ KNIHA: DEUTERONOMIUM
Hlubina a vrchol 415

Poděkování 523
Poznámka překladatele 525

První kniha Geneze

UHLÍKY DĚTSTVÍ

ÚVOD

Špína, kůže a kosti, kotníky a zápěstí zraněné okovy, Francisco je pouhý řeřavý uhlík žhnoucí v sutinách. Soudci zhnuseně pohlížejí na ten zjev: odpornou, nesnesitelnou lidskou trosku.

Před dvanácti roky ho pohřbili do tajných žalářů. Podrobili ho výslechům a strádání. Čelil hlasitým debatám s učenci. Pokořovali ho a vyhrožovali mu. Ale Francisco Maldonado da Silva se nepodvolil ani fyzické bolesti, ani duchovnímu nátlaku. Urputní inkvizitoři potí zlost, protože ho nechtějí poslat na hranici bez pokání a strachu.

Když před šesti roky zahájil vězeň odbojnou hladovku, v níž se málem rozpustil v mrtvolu, přikázali inkvizitoři, že ho musí donutit jíst, že mu mají podávat víno a sladkosti; nehodlali dopustit, že je ten lidský červ připraví o možnost rozhodnout o jeho konci. Trvalo dlouho, než se Francisco Maldonado da Silva zotavil, ale podařilo se mu dokázat katům, že umí trpět stejně jako světci.

Vyhublý vězeň často vzpomíná ve smradlavé kobce na svou odyseu. Narodil se v roce 1592, přesně sto let poté, co byli židé vyhnáni ze Španělska a Kolumbus objevil Západní Indie. Přišel na svět ve vzdálené oáze Ibatín, v domě s převládající pastelovou barvou a s modrými skvrnami. Později se rodina náhle přestěhovala do argentinské Córdoby. Prchali před

pronásledováním, které je brzy dostihne. Šli krajem, kde jim hrozili indiáni, pumy, zloději, šalebná solná jezera.

Když mu bylo devět let, zatkli otce při srdcervoucím zásahu. O rok později vyrvali z domova i staršího bratra. V jeho jedenácti letech již v domě nezbývalo nic, co by nesmiřitelné úřady neprověřily a pod cenou neprodaly. Přemožená, skoro šílená matka se nebránila smrti.

Zraněný jinoch dokončil vzdělání v klášteře: četl Bibli a snil o zatím nevysloveném zadostiučiní. Zachránil člověka po mrtvici, jezdil na koni úžasnými córdobskými pohořími a seznámil se s nejnepochopitelnějšími případy bičování.

Před dosažením osmnáctého roku se rozhodl odjet do Limy, aby vystudoval lékařství na univerzitě svatého Marka. Toužil po setkání s otcem, který ještě žil, ale byl zmrzačený po mučení inkvizice. Tisíce kilometrů dlouhá cesta povozem a na mule ho vedla z nekonečných pamp na jihu k mrazivé náhorní planině na severu. Vystřídal několik nečekaných společníků a poznal věci, které změnily jeho pohled na vlastní identitu. Sestoupil do oslnivé Limy, zvané Město králů, a tam se mu dostalo konečného osvícení. Kromě dramatického setkání s otcem pomáhal prvnímu černému světci Ameriky, účastnil se obrany Callaa proti holandskému pirátovi Spilbergenovi a odpromoval na oslňující slavnosti.

Pronásledování, které začalo v Ibatínu a pokračovalo v Córdobě, se v Limě opět rozhořelo. Tehdy se rozhodl zamířit do Chile: byl věčným uprchlíkem. Tam získal místo hlavního chirurga nemocnice v Santiagu. Byl totiž prvním profesionálním lékařem s právoplatnými tituly, který se v zemi objevil. Jeho soukromá knihovna převyšovala veškeré existující sbírky knih, klášterní či veřejné. Navštěvoval paláce a salony, setkával se s civilními i náboženskými představiteli, dostávalo se mu lichotek pro jeho vzdělanost. A oženil se s krásnou ženou. Dosáhl úspěchu, vážili si ho a jeho blahobyt byl zadostiučiním za předešlá utrpení.

Běžný člověk by na tom nic neměnil. Ale v jeho nitru doutnal neuhasitelný oharek, vzpoura stoupající vzhůru z hlubin.

Věděl, že světem bloudí i jiní jako on, lidé uchovávající v utajení svou víru. Bylo to obtížné, ožehavé a nedůstojné. Proti vší logice se rozhodl strhnout si masku a hájit svá práva. Až do té doby byl pokrytec, marrano, tedy prase.[1]

[1] Marrano = prase je urážlivým označením, které lůza používala pro židy a muslimy, kteří konvertovali ke křesťanství, ale v skrytu udržovali vazby ke staré víře. Marrano je selátko, které právě přestalo pít matčino mléko. Vyvolává představu nečistoty a odpornosti. Zpočátku se tak mluvilo o lidech exkomunikovaných. Od 13. stol. se nadávka zaměřila na židy, násilně obrácené na křesťanství, podezřelé, že do jisté míry pokračují ve svých tradicích. Později se označení rozšířilo na všechny židy a především na tzv. nové křesťany. Slovo mělo ve španělských uších strašný zvuk, a proto královské nařízení z roku 1380 trestalo pokutou nebo vězením každého, kdo tak nazýval upřímného konvertitu. Rostoucí fanatismus to však nezastavilo. Čistým byl pouze ten, kdo neměl židovskou nebo muslimskou krev, i kdyby šlo o opovrženíhodného, hříšného zločince. Špinavý pes a především marrano, prase, byl každý, komu proudila v žilách mrzká krev. Bylo možné zaslechnout groteskní odůvodnění: „Nejí prase, neboť sám je prase". To označení se rozšířilo po celé španělské říši a proniklo i do portugalského impéria.

1

Půl století před oním rozhodujícím okamžikem, portugalský lékař Diego Núñez da Silva dorazil do jižní oázy Ibatín,[2] Španěli nazývané San Miguel de Tucumán. Narodil se roku 1548 v Lisabonu. V dětství zažil chvíle štěstí, ale když dosáhl hodnosti licenciáta v medicíně, měl již dost pronásledování a překážek a rozhodl se prchnout až do Brazílie. Chtěl být daleko od nekonečných požárů, spousty příšerných obvinění, nucených křtů, mučicích komor nebo upalování kacířů, které sužovaly Portugalsko. Po nějakou dobu našel útěchu na moři, radoval se z bouřek, které jakoby rušily nepochopitelné lidské bouře. Když se však vylodil v Brazílii, poznal, že bude lepší odejít ze všech území ovládaných portugalskou korunou. Místní inkvizice byla ještě krutější než za mořem. Proto pokračoval ve vyčerpávající a nebezpečné cestě až do místokrálovství Peru. Dostal se do legendárního Potosí, v jehož stříbrných dolech se těžilo tak dlouho, dokud nebylo zřejmé, že jsou žíly vyčerpány. Našel tam další Portugalce, kteří utíkali stejně jako on, a navázal s nimi přátelství, které mělo později trýznivé následky.

Toužil provozovat lékařskou praxi, proto navrhl vystavět nemocnici pro domorodce a jednal o tom na městské radě

[2] Jméno osady v jazyce Tonocoté. O sto let později zaplavila městečko řeka a její obyvatelé je znovu založili o mnoho kilometrů severněji.

v Cuzku. Neuspěl, protože zdraví indiánů nebylo v oficiálním zájmu. Dozvěděl se, že na jihu hledají doktory, a znovu se vydal na cestu. Přešel přízračné mesety, rokle a pouště, až skončil v Ibatínu, kde se seznámil s mladou Aldonzou, dívkou se sladkýma očima, ale nemajetnou. Byla to spanilá stará křesťanka, neměla tedy židovské ani maurské předky, ale kvůli malému věnu nemohla doufat ve výhodné manželství.

Souhlasila tedy se sňatkem se zralým a chudým portugalským lékařem, navíc novým křesťanem, jak se říkalo konvertitům nebo jejich dětem, protože vypadal důvěryhodně a srdečně. Jako ženě jí neuniklo jeho mužné vzezření ani hezká, pečlivě zastřižená bradka barvy bronzu. Zásnuby byly skrovné, jak to odpovídalo nedostatku prostředků na obou stranách.

Don Diego byl šťastný. Nabídl služby celé obci Ibatín a sporému, roztroušenému osídlení v tucumánské provincii. Ohlas byl dobrý. Úspory mu umožnily postavit si dům a zatímco pozoroval dvůr nového domu z kamene, vepřovice a s rákosovou střechou, vyrobenou indiány, pocítil nutnost splnit i jeden odložený závazek. Patio bylo obdélníkové a teplé, porostlé keři, a nad ním se nacházely jednotlivé místnosti. Musel je změnit dle svých představ.

Dozvěděl se, že v klášteře milosrdných bratří mají pomerančovník. Navštívil vyhublého převora, pátera Antonia Luqueho. Stačil jediný rozhovor a získal od něj několik výhonků a pomoc dvou indiánů a dvou černochů. Motyky zryly pod jeho dohledem zaplevelenou plochu; zanaříkaly kořeny i stébla; havěť uprchla. Pak lopaty a krumpáče prohrabaly viskačí nory a hnízda s vajíčky plazů. Pomocníci nakypřili vlhkou zem a zarovnali ji do určitého sklonu, aby mohla odtékat dešťová voda. Nakonec půdu zválcovali, až byl záhon hladký jako kůže bubnu.

Špičkou boty naznačil dvanáct bodů a rozkázal, aby právě tam vykopali jamky. Poklekl, odmítl jakoukoliv pomoc a jednotlivé stromky zasadil na místa. Kolem křehké základny

stonků nahrnul zeminu, vyprázdnil vědra, jako by dával napít poutníkům, a když byla práce hotová, zavolal ženu.

Aldonza přiběhla s tázavým výrazem, v rukou perličky růžence. Krásné černé vlasy jí sahaly až k ramenům. Olivová pleť kontrastovala se světlýma očima. Měla kulatou tvář jako panenka, rty tvaru srdce a malý nosík.

„Co tomu říkáš?" řekl hrdě a bradou ukázal na něžné stromky. Vysvětlil jí, že na větvích se objeví květy pomerančovníku, ponesou plody a poskytnou příjemný stín.

Naopak jí neřekl, že nový dvorek s pomerančovníky je napodobeninou jednoho jeho snu. Ztělesňuje jeho stesk po vzdáleném a idealizovaném Španělsku, zemi, do níž patřili jeho prarodiče a již on sám nikdy nepoznal.

2

Nádherné listoví pomerančovníkového háje již hostilo ptačí vřískot, když se dvojici narodilo čtvrté dítě, Francisco. Okamžitě spustil takový křik, že o jeho narození nebylo třeba podávat zprávu. Měl tři sourozence: Diega (jako prvorozený nesl otcovo jméno, jak bývalo ve Španělsku i v Portugalsku zvykem), sestry Isabel a Felipu. Diego byl o deset let starší než nezbedný Francisco.

Služebnictvo rodiny tvořil pár černých otroků: Luis a Catalina. Ve srovnání s jinými rodinami byli dva otroci nezpochybnitelným důkazem chudoby. Don Diego je koupil ve výprodeji závadného zboží. Muž kulhal po zranění na stehně, které utržil při pokusu o útěk. Ona byla celá zkroucená. Oba chytili jako děti v Angole. Naučili se základy španělštiny a míchali je s drsně znějícími původními výrazy. Odmítli křest a povinnost mít křesťanská jména. Tajně vzývali vroucně milované bohy. Kulhavý Luis si vyrobil hudební nástroj z oslí čelisti a z ovčí kůstky. Přejížděl po čelisti v dráždivém rytmu a z úst mu vycházel lahodný, byť jednotvárný zpěv. Catalina ho

doprovázela tleskáním, smyslnými pohyby těla a zpěvem se zavřenými ústy.

Licenciát rozpoznal Luisovu inteligenci. Ten o sobě tvrdil, že se narodil čaroději, a don Diego ho naučil, jak mu má pomáhat při chirurgických zákrocích. V Ibatínu plném předsudků to vyvolalo poprask. I když někteří černoši a mulati již pracovali jako holiči a prováděli běžné pouštění žilou, nesvěřovali jim léčení zlomenin, čištění vředů nebo vypalování ran. Don Diego ho také pověřil péčí o své nástroje. Kulhání Louisovi nebránilo následovat ho ulicemi Ibatínu nebo po kameništi vně hradeb s košíkem plným chirurgických nástrojů, prášků, mastiček a obvazů na rameni.

Don Diego si zvykl sedávat pod stromy v rákosovém křesle a užívat si vlahého večerního vzduchu. Francisco si tuto vzpomínku často vyvolával během pozdějších divokých let. Kdykoliv jeho otec usedl pod pomerančovníky, obklopilo ho nečetné posluchačstvo, přilákané jeho fascinujícím vypravěčským uměním. Jakmile spustil, bylo těžké vstát, a říkalo se, že dokonce i ptáci znehybněli. Repertoár dona Diega, vždy ochotného nabídnout nové historky o hrdinech a rytířích nebo epizody ze svaté války, byl nevyčerpatelný.

Jednoho dne začali pomerančovníkovému patiu říkat „Akademie". Ironie lékaři nevadila. A nejen to: Aby nevypadal jako ustrašenec, rozhodl se, že právě tam bude probíhat systematické vzdělávání celé rodiny. Usoudil, že nepravidelné učení nepostačuje. Přesvědčil hubeného přátelského otce Isidra Mirandu, s nímž již stačil probrat důvěrnosti z rodinných historek, aby se ujal výuky. A tak začala činnost, na niž ne všichni pohlíželi přívětivýma očima, neboť učit se kromě katechismu něco jiného představovalo v oněch dobách pouštět se na tenký led.

Postavil tam stůl z rohovníku a kolem něho lavice. Laskavý páter navrhl, že bude učit základní kvadrivium: gramatiku, zeměpis, aritmetiku a dějepis. Měl vřelý, přesvědčivý hlas, což bylo na něm to nejlepší. Kostnatý obličej rámoval dvě neustále vyvalené oči, jako by nevycházel z úžasu nebo bázně.

Žáky školy byli Aldonza – tu manžel již naučil první písmena –, jejich čtyři děti, Lucas Graneros – kamarád mladého Diega –, a další tři dobří sousedé. Aldonza, ačkoliv pocházela z dobré rodiny, uměla pouze přist, tkát, vyšívat a šít.

„Vědění je moc," opakoval don Diego nestejnorodým žákům. „Jde o zvláštní moc, nesrovnatelnou s ocelí, se střelným prachem a dokonce ani se svaly. Ten, kdo ví, je mocný."

Páter Antonio Luque, přísný převor řádu milosrdných bratří, který mu poskytl výhonky pomerančovníku, si nemyslel totéž. Luque byl tvrdý mnich a Svaté oficium inkvizice mu v hierarchii svěřil úřad familiara.[3]

Zdánlivě laskavým tónem uštědřoval donu Diegovi nezbytná napomenutí:

„Vědění je zpupnost," prohlásil a z každého slova kapal led. „Jen kvůli touze vědět jsme byli vypuzeni z ráje."

A akademii na pomerančovníkovém dvoře bez okolků pohaněl:

„Je to čirá výstřednost."

A pokud by ani to nestačilo, dodal:

„Je absurdní, aby studovala celá rodina. Ženy jsou dostatečně vzdělané, pokud se naučí ruční práce a katechismus."

Diego Núñez da Silva ho mlčky vyslechl. Věděl, jak nebezpečné je urazit autoritu familiara. Po každé větě přivřel oči a dokonce sklonil hlavu. Nevrlý mnich byl malý a jeho pohled urážlivý. Lékař byl naopak vysoký, s laskavýma očima. Musel před mocí duchovního ustoupit, ale ne natolik, aby akademii zavřel. Řekl pouze, že bude přemýšlet o jeho uvážlivých slovech. Nepropustil otce Isidra, neomezil vyučovací hodiny, nevyloučil ženy.

Dotčený páter Antonio Luque si předvolal otce Isidra Mirandu, aby ho „informoval" o té „směšné akademii". Položil

[3] Funkcionář Inkvizice, který měl na starosti odhalit a udat osoby, které škodí víře, a zatýkat viníky na rozkaz soudu (sám nebo s pomocí biřiců). Pro plnění svého poslání měli pověření nosit, veřejně či skrytě, zbraň a to po celém okrsku spadajícím pod pravomoc inkvizice.

mu půltuctu otázek, na něž otec odpověděl s očima ještě vytřeštěnějšíma než jindy. Pak na něj Luque vyčítavě udeřil:

„Co je to za nápad vyučovat kvadrivium?“ z jeho očí šlehaly blesky. „To je pouze pro prověřené školy, ne pro Ibatín!“

Otec Isidro sevřel chvějící se kříž, který mu visel na hrudi, ale neodvážil se odpovídat.

„Učit okázalé věci ubohé lidské bytosti! Je to jako kropit písek!“ Vstal a několikrát prošel tmavou sakristií. „Krom toho jste se dopustil neodpustitelného opomenutí: odsunul jste stranou teologii, královnu všech věd. Pokud vy a ten vysoce podezřelý lékař chcete kultivovat duše, učte je alespoň základy teologie. Základy!“

Následující odpoledne otevřel otec Isidro pomačkaný sešit a vedl první hodinu teologie. Když skončil, přiznal mladý Diego, že by se rád učil latinsky.

„Latinsky?“

„Abych rozuměl mši,“ hájil se.

„Té nemusíš rozumět,“ objasňoval duchovní: „Stačí se jí zúčastnit, naslouchat, dojímat se jí a jít k přijímání.“

„Já se to chci taky naučit,“ přihlásil se malý Francisco.

„‚To‘ se jmenuje latina.“

„Ano, latinu.“

„Jsi na to ještě příliš malý,“ rozhodně prohlásil otec Isidro.

„Proč?“

Duchovní přistoupil k chlapci a stiskl mu ramena.

„Nemůžeme vědět všechno.“

Pustil ho, pomalu kráčel kolem svých žáků a zašeptal k nepřítomnému donu Diegovi: „Vědění, příteli, neznamená vždy moc.“

Po několika týdnech ustoupil jejich prosbě a začal s výukou latiny. Diego a Francisco se ji učili, jako by šlo o hru. Dřeli deklinace, když skákali přes švihadlo nebo se bavili házením kotouče. Když se o té novince dozvěděl páter Antonio Luque, vypadal chvíli ohromeně, ale jeho duše se nezbavila podezření.

• • •

Franciskovi je pětatřicet let. Používá příjmení po matce (Maldonado) a po otci (da Silva). Před několika měsíci přesídlil do Concepciónu na jihu Chile, aby se vyhnul drápům Svatého úřadu inkvizice. Ale ví, že ho dostihnou, útěkem se pouze snaží ztížit jim práci, ve skutečnosti odmítá chovat se jako uprchlík; už se tak choval dost dlouho, stejně jako jeho otec a dědeček.

Spánek má lehký a přerývaný. Tuší, že k tomu dojde někdy v noci. Rýsuje si alternativní plány, vzápětí je však odmítá jako naivní. Oba – on a inkvizice – mají osudem předurčeno střetnout se.

Konečně zaslechne u domu hluk. Jeho předtucha se stává skutečností. Představuje si vojáky s neúprosným příkazem k zatčení. Nastala chvíle, která obrátí jeho život naruby. Tiše vstane z lůžka. Nechce polekat spící manželku a dcerušku. Oblékne se potmě. Biřici se obvykle chovají násilně, ale on je překvapí klidným chováním. Avšak srdce má až v hrdle.

3

Ibatín se krčil u paty kopce. Mraky se zde zastavovaly, aby zkropily jeho svahy a okolní vyprahlost měnily v neuvěřitelnou džungli. Aby se tam don Diego dostal, musel kráčel týmiž cestami, které před staletími vybudovali Inkové a které po nich zdolávali dobyvatelé: malé vražedné hordy přitahované vidinami o bohatém městě, jehož obydlí mají zdi ze stříbra a zlaté střechy. Sice je nenašli, ale u řeky, zvučně padající Portugalcovou roklí Quebrada del Portugués, zakládali jiná, mezi nimi Ibatín a San Miguel de Tucumán. Řeku pokřtili jako „střešní řeku“, neboť na jejím břehu vznikla továrna na střešní tašky. Jinak nevíme, o jakého Portugalce šlo v případě rokle; to jméno již existovalo, když tam don Diego Núñez da Silva dorazil.

Obyvatelé Ibatínu museli od počátku bojovat proti dvěma hrozbám: bujné přírodě a indiánům. Z pralesa se šířil pach pum, amerických tygrů, a řeka pádila neuvěřitelnými

průrvami. Rychle mohutněla v časech, kdy deště naplnily její přítoky, a stávalo se z ní temné, útočné monstrum, které jednou vystoupalo až k prahu hlavního kostela.

Osadu obklopovala dřevěná hradba. Všichni obyvatelé museli mít doma zbraně a nejméně jednoho koně. Žili neustále jednou nohou ve válce. Povinně obcházeli vratká opevnění. Na dona Diega to připadlo každé dva měsíce a Francisco cítil hrdost, když viděl, jak se připravuje: zkontroloval arkebuzu, spočítal munici a na vlasy barvy mědi si nasadil přilbu.

Hlavní ibatínské náměstí křižovaly královské silnice, které se napojovaly na severu na cesty do Chile a Perú a na jihu do rovinatých pamp. Ruch neustával: k průvodům povozů se přidávaly stáda mul, bučení volů, frkání koní a vzrušené smlouvání obchodníků. V centru pohybujících se lidí, zvířat a povozů se tyčil pranýř, známý též jako „strom spravedlnosti". Představoval drsný střed města, svědectví jeho založení a strážní věž jeho růstu. Jeho pevné ukotvení v zemi – „jménem krále" – legitimizovalo přítomnost a činy osadníků. U pranýře se bičovalo i popravovalo. Odsouzený přicházel na místo přísného řízení s provazem na krku, v doprovodu stráží. Vyvolávač sdělil jeho přečin a kat ho vzápětí oběsil. Odsouzenec byl na pranýři vystaven s hrůznou pýchou a sousedé si morbidně prohlíželi tělo visící na provazu a mírně se pohupující, jako by jim chtělo předat pozdrav z pekla. Blížil-li se svátek, museli tělo sundat dříve, než splnilo svou didaktickou funkci odstrašujícího příkladu. Oslavovala se narození některého z knížat, korunovace nového krále nebo jmenování představitele města. Neděle a zachovávané svátky, například oblíbených světců, nesměly být popravou poskvrněny. Ne že by poprava postrádala sváteční prvky, ale *Ecclesia abhorret a sanguini* – Církev se hrozí styku s krví, stanovuje, že dobrý křesťan má dávat, co je císařovo, císaři, a co je Boží, Bohu.

Na náměstí se proto odehrávalo nekonečné představení. Nenalézal-li se na něm oběšenec – kterého okamžitě zasypaly mouchy –, bylo místem světských zábav. Když se nekonaly

býčí zápasy, procházela tudy procesí – proti budoucím záplavám, proti epidemiím, kvůli nedostatku dešťů, proti novým hrozbám ze strany indiánů Calchaquíů nebo jako díkůvzdání za dobrou úrodu. V procesích defilovaly čtyři hlavní náboženské řády se svými insigniemi: dominikáni, milosrdní bratři, františkáni a jezuité. Maličký páter Antonio Luque obvykle předříkával litanie a kletby, neboť měl zvučný hlas, jímž připomínal skrytým kacířům svou obávanou moc jako familiar. Kráčel v čele s pohledem upřeným do prachu cesty, neboť „prach jsme a v prach se obrátíme", a občas neomylně zabodl pohled do člověka, který bude brzy obviněn. Pak se soutěžilo na koních a o prsten. Nezapomeňme na divadelní představení na náboženská témata a soutěže v poezii, jichž se jednou zúčastnil i don Diego. Po setmění se rozsvítily ohňostroje. Francisco si popálil ruku, když se pokoušel zapálit rachejtli.

Stručný popis by nebyl úplný, kdybychom nezmínili, že na jedné straně náměstí se tyčila budova radnice, jež sestávala z několika místností kolem nezbytného patia. Její nabílené zdi zářily jako sníh na vysokých vrcholcích. Ve středu patia se nacházela fontána s krásnou kachlíkovou obrubou. Naproti radnici stál hlavní kostel. To tedy byly obě mocnosti, které usilovaly o vládu nad Ibatínem, nad provincií Tucumán a nad celým kontinentem. Na jedné straně moc pozemská, na druhé ta nebeská. A zatímco první dosahovala až ke krutému pranýři, ta druhá se šířila až k dalším kostelům a klášterům. Na pranýři vládl císař (dokonce i ti, které odsoudila církev, museli být předáni světskému právu) a v chrámech poroučel Bůh. Obě instituce nicméně přesahovaly své hranice, protože Bůh je všude a císař nechce být o nic menší.

Ve vedlejších ulicích stály další kostely s příslušnými kláštery. Františkáni postavili chrám větší než řád milosrdných bratří a k němu přiléhala nádherná kaple. Jezuité nezůstali pozadu a vystavěli čtyřicet metrů dlouhou loď s křížovými oblouky, se zdmi z cihel a přitesaných kamenů; svůj chrám vybavili velkolepým oltářem a skvostně vyzdobenou

kazatelnou. Bylo zřejmé, že jezuité předvádějí i tímto způsobem bojechtivost Tovaryšstva Ježíšova.

• • •

Železná závora povolí. Pootevře se a zvenku zatlačí několik rukou. Počítají s tím, že poděšený Francisco bude chtít zase zavřít. Ale Francisco se nehýbá. Vojáci musejí krotit svůj zápal, neboť před nimi, v polostínu, stojí statný muž, světlem lampy vymalovaný zlatou a indigovou. Zmateně na něho hledí. Málem zapomněli, co mu mají říct.

Velitel biřiců mu přidrží lampu u očí a zeptá se:

„Jste Francisco Maldonado da Silva?“

„Ano.“

„Já jsem Juan Minaya, přijímající poručík Svaté inkvizice,“ lampu mu přitiskne až k nosu, jako by ho chtěl popálit. „Identifikujte se.“

Skoro slepý Francisco položí samozřejmý dotaz:

„Copak jste právě nevyslovil moje jméno?“

„Identifikujte se!“ zavrčí s pohrdáním úředníka.

„Jsem Francisco Maldonado da Silva.“

Poručík váhavě skloní lampu, takže nyní osvětluje přízračné poletující chuchvalce ve vzduchu.

„Zatýkáme vás jménem Svatého oficia,“ prohlásí hrdě.

Zbývající muži popadnou Franciska za paže. Zmocní se jeho těla, vždyť obvykle se odsouzení pokoušejí o útěk.

Ale Francisco na to nepomýšlí. Je to zvláštní, ale v tuto chvíli vzpomíná na Ibatín svého dětství. Slyší rámusící řeku Tejar, vidí kapli patronů, vybavuje si ruch na hlavním náměstí a před očima mu defilují zasněžené vrcholky nad svahy pokrytými džunglí, nepřetržitá výroba povozů a patio s pomeranči, které vysadil otec. Vzpomíná také na knihy.

4

V osadách rozlehlé gubernie Tucumán se soustřeďoval majetek znamenající bohatství: podrobení indiáni, pozemky, černí otroci, spřežení mul, stáda vepřů, hovězí dobytek a pole připravená k setí. K tomu přidejme přepychové předměty, jako stříbrné nádobí, nábytek, jemné látky, zlaté kousky a vybrané náčiní dovezené z Evropy. Ale nikoho nenapadlo shromažďovat jako poklad knihy. Knihy se draho kupovaly a těžko se prodávaly. Krom toho obsahují obávané myšlenky. A myšlenky rodí zmatky, což třeba v případě židlí nebo mul nehrozí.

Dona Diega lákala výstřednost vlastní knihovny, i když nezapadala do panující mentality. Místo aby své úspory investoval do statků vynášejících peníze, utrácel je za pochybné svazky. Některé si přinesl z rodného Lisabonu a zbytek nakoupil v Potosí. Jeho sbírka by vzbudila obdiv v Limě nebo v Madridu, kde sídlily univerzity a mnoho učenců. V ubohém Ibatínu představovala naopak další důvod k podezíravosti.

Knihy se kupily na masivních policích malého pokojíku, kde se zavíral ke studiu. Tam schovával i truhličku s lékařskými instrumenty a pár osobních předmětů. Nikdo nesměl vstoupit bez jeho svolení. Otroci měli přesné instrukce a chápavá Aldonza naprosto respektovala manželovu vůli.

Francisco rád vnikal do onoho svatostánku, kdykoliv se tam otec uchýlil, aby si četl nebo psal. Těšil se jeho společností a napodoboval ho: zálibně si vybral nějaký svazek, přitiskl ho k hrudi jako drahocennost, položil na stůl, otevřel pevné desky a procházel stránky s podobnými znaky. V neklidném moři písmen se objevovaly barevné ilustrace.

Mezi knihami vynikalo *Divadlo pohanských bohů* františkána Baltazara de Vitoria. Byl to ohromující soubor pohanských božstev. Překypoval příběhy o bájných bytostech a ukazoval směšné pověry, které existovaly před Božím zjevením. Otec Antonio Luque byl proti tomu, aby Francisco knihou listoval.

„Uvede ho ve zmatek v náboženských záležitostech."

Otec si naopak myslel, že posiluje zdravý rozum.

„Pomůže mu právě v tom, aby se nenechal zmást."

Chlapec to četl na přeskáčku. Hrdinové, bohové, synovraždy, klamy, metamorfózy a zázraky střídaly věrohodné epizody. Naučil se respektovat pošetilosti: i ty jsou mocné.

Když mu pokroky v latině umožnily přeložit některé verše, bavil se s *Antologií latinských básníků* od Octaviana de la Mirándola. Otec k tomu poznamenal páterovi Antoniu Luquemu, že Horatiovy básně zařazené do Antologie vyzařují fantaskní lyrismus a jeho úsudky jsou tak pronikavé jako dobrý déšť. Ale přísný familiar se nezajímal o lyriku, pouze o víru. Horatiova morálka – pokračoval don Diego – je křesťanskému cítění prospěšná. Morálka – suše odpověděl Luque –, nemusí být prospěšná, nýbrž dodržovaná.

Mezi lékařskou a všeobecnou sekcí se nacházelo šest svazků Pliniovy *Naturalis historia*. Franciskovi trvalo roky, než si je přečetl celé. Byly fascinující: shromáždily sedmatřicet knih, které sepsal geniální Říman, tlusťoch, jenž zhltnul veškeré poznání své doby. Učil se a učil, počínaje počátkem vesmíru a toho, co obsahuje, až se dozvěděl, že země je kulatá. Don Diego ho bezuzdně obdivoval. Vždyť ten muž prostudoval dobrých dva tisíce knih od sto čtyřiceti autorů římských a tři sta šestadvaceti řeckých; vyprávěl. Jeho touha po vědění byla natolik žhavá, že aby neztrácel čas, ho při chůzi vždy doprovázeli písaři, jimž diktoval svá pozorování. Jeho souborné dílo je nesmírně inteligentní, ale přes jedinečnou erudici byl tak skromný, že citoval použité prameny. Některé jeho názory jsou neuvěřitelné: ujišťuje, že zvířata cítí svou přirozenost, jednají podle ní a tím řeší své obtíže; naopak člověk neví o sobě nic, pokud se to nenaučí: jediné, co umí sám od sebe, je plakat. Proto je povinností každé lidské bytosti učit se a poznávat, dodával don Diego. Od té chvíle, kdykoliv Francisco plakal, říkal si: „Nyní jednám jako zvíře, podívejme se, jak by jednal člověk."

Plinius věnoval mnoho stran bájným bytostem. Bavilo ho popisovat lidi, jejichž nohy míří dozadu, nebo zvířata bez

tlamy, živící se vdechováním vůní, okřídlené koně, jednorožce, osoby s tak podivnými prsty, že si jimi dokázaly zakrýt celou hlavu jako kloboukem.

„Je všechno, co Plinius napsal, skutečně pravda?“ zeptal se Francisco.

„Nejsem si jistý, zda dokonce on sám to považoval za pravdivé,“ odpověděl otec a hladil si krátkou bradku se zlatými tóny. „Ale napsal to proto, že pro někoho to pravda byla. Dal si za úkol shromažďovat, ne cenzurovat.“

„Jak tedy můžeme vědět, jestli je to tak?“

Potřásl hustými vlasy.

„To je velké dilema všech myslitelů,“ povzdechl si. „Nebo těch, kdo milují myšlení.“

5

Vedle police z cedrového dřeva plné knih, stála truhla, v níž Núñez da Silva uchovával nejlepší oblek a několik lněných košil. Až na dně, pod oblečením, objevila Franciskova zvědavost podlouhlé pouzdro potažené purpurovým brokátem několikrát obtočené provázkem, zavázaným na uzel.

Šel s podivným předmětem za matkou. „Co je to?“

„Odkud to máš?“

„Z truhly. Z tatínkova pokoje.“

„Kdo ti to dovolil? Copak nevíš, že nemáš slídit a hrabat se v jeho věcech?“

„Nehrabal jsem se,“ polekal se hoch. „Nechal jsem oblečení tak, jak bylo. Ale tohle jsem našel.“

„Vrať to na místo,“ přikázala Aldonza s laskavou přísností. „A nelez do tatínkova pokoje, když tam není.“

„Tak dobře,“ váhal a otáčel pouzdrem v malých špinavých prstech. „Ale…, co je to?“

„Rodinná památka.“

„Jaká památka?“

„Já jenom vím, že je to vzpomínka na rodinu," podívala se stranou a neklidně zašeptala: „Manželka neklade otázky, na něž manžel nechce odpovědět."

„Teda… to musí být něco ošklivého," dohadoval se Francisco.

„Proč?"

„Tatínek jinak vždycky odpovídá. Zeptám se ho, co to je."

Aldonza zčervenala, tomu hochovi nic neunikne.

„Zatím vrátíš pouzdro na stejné místo, odkud jsi ho vzal. A až se otec vrátí, snaž se ho neobtěžovat zbytečnými otázkami."

„Chci jenom vědět, co je ta rodinná památka."

Don Diego odcestoval do vzdáleného statku, kde onemocněli indiáni. Encomendero, kolonizátor,[4] ho vyhledal osobně; byl velmi nervózní: obával se propuknutí epidemie.

„Co je to epidemie?" zajímal se Francisco, zatímco si otec připravoval truhličku s nástroji.

„Rychlé šíření nemoci."

„A jak se léčí?"

„Neřekl bych, že se léčí, ale brzdí," naznačil Luisovi, aby vzal truhličku, a druhou rukou gestikuloval směrem k encomenderovi, aby ho udržel v klidu.

„Brzdí se? Jako kůň?"

„Ne tak úplně: izoluje se. Zavře se jakoby za hradbu."

„Ty postavíš hradbu kolem indiánů s epidemií?"

Don Diego se usmál nad úpornou synovou zvědavostí.

„Jen v přeneseném smyslu slova. Nejdříve si musím ověřit, zda je skutečně pravda, co se předák doslechl."

Ten večer, jakmile se vrátil, na něj Francisco vyrukoval s další otázkou:

„Co je v červeném pouzdře, co schováváš v truhle?"

„Nech ho sesednout z koně," protestovala Aldonza, která ho vyběhla uvítat se šálkem čokolády a větvičkou máty.

---

[4] Encomienda znamená svěření; zplnomocněním se kolonizátorovi „svěřovala v držení" skupinka indiánů, kteří pro něho pracovali, on musel hradit jejich výchovu v křesťanské víře.

„Je to epidemie?“ přistoupil k němu mladý Diego.

Otec prohrábl Franciskovi vlasy a obrátil se na staršího syna.

„Naštěstí ne. Myslím, že předák začal mít podezření jenom ze strachu. Je to velmi krutý muž. Vyžaduje od indiánů tolik, že se mu zdá o epidemii, kterou rozpoutají na oplátku.“

Franciskovy oči se dál vpíjely do otcovy tváře, vždyť mu byl dlužen odpověď.

„Řeknu ti o obsahu pouzdra,“ odpověděl po chvíli. „Ale nejdříve se musím umýt. Platí?“

Hoch nedokázal skrýt radost a rozhodl se, že již předem otci poděkuje. Odešel do sadu, vybral ovoce, otřel je a položil na měděný podnos. Zralé fíky, černé a bílé, se střídaly s lesklými granátovými jablky. Byly otcovy nejoblíbenější.

Don Diego vstoupil do jídelny převlečený do čistých šatů. Voněl svěžestí po koupeli. Vlhká bradka a vlasy vypadaly tmavší a zářivé. Nesl záhadné pouzdro a položil je na stůl. Francisco vylezl na židli vedle něho. Přistoupili k nim i Diego, Isabel a Felipa. Zato Aldonza se vzdálila. Zdálo se, že ji ta věc nezajímá. Ve skutečnosti ji zneklidňovala, ale neodvažovala se vyjádřit svůj nepokoj jinak než mlčením.

„Je to rodinná památka,“ upozornil je otec. „Nechci, abyste byli zklamaní.“

Rozvázal uzel na konci několikrát obtočeného tlustého provázku. Pohladil ošumělý brokát bez jakéhokoliv nápisu. Zvedl oči a hledal více světla. Požádal, aby přisunuli svícen blíž. Mocné plamínky si ze staré látky vynutily záblesky.

„Nemá to žádnou materiální hodnotu. Ale ta duchovní je neocenitelná.“

Otevřel víko. Všichni to teď mohli vidět.

„Klíč…“

„Ano, klíč. Jednoduchý železný klíč,“ odkašlal si, pozvedl obočí a dodal: „Na očku má něco vyryté, dokážete to rozluštit?“

Přistoupili blíž. Otec natočil lépe svícen. Zpozorovali rytinu.

„Je to plamen se třemi korunkami," objasnil. „Může to být plamen pochodně. Tak vypadá. Nějaký symbol, ne? Kvalita rytiny není nijak výjimečná. Takže," opět si odkašlal, „proč ten předmět uchovávám v pouzdře a považuji jej za cenný?"

Francisco natáhl krk, až se nosem skoro dotkl klíče. Cítil jej, ale záhadu nedokázal rozluštit. Don Diego mu klíč slavnostně podal, jako by šlo o posvátný obraz.

„Dotkni se jej. Je z čistého železa, neobsahuje stříbro ani zlato. Svěřil mi jej otec v Lisabonu. On jej dostal od svého otce. Pochází ze Španělska, z jednoho překrásného domu ve Španělsku."

Francisco klíč opatrně zvedl a přidržel oběma rukama, jak to dělají kněží při mši během pozdvihování chleba a vína. Na drsném povrchu se zrcadlilo chvějící se světlo svícnu. Zdálo se, že vydává vlastní třpyt. Zažehl se i plamínek se třemi korunkami, vyrytý na zrezivělém okraji.

„Patří k zámku majestátní brány, pod níž prošlo mnoho knížat a šlechticů. V rezidenci byl nádherný salon, v němž se konaly schůzky nad cennými dokumenty, které se tam psaly a opisovaly. Všimněte si struktury klíče. Opracoval jej kovář, uznávaný jako světec. Použil kovové pilníky, které se předtím nedotkly žádné zbraně, nikdy nezranily člověka. Tenká nažloutlá patina, která jej pokrývá nyní, je jako tunika chránící neposkvrněnou věc. Nezapomeňte, že jej hladila mocná knížata, tak důstojná a moudrá, že můžeme být pouze jejich nedokonalým napodobením. Když ta knížata, ne ze své vůle, nemohla do domu dále docházet a naši předkové byli nuceni opustit svůj domov, uzamkli mohutnou bránu a rozhodli se, že klíč uschovají. Ano, tento jednoduchý a současně překrásný klíč je symbolem písemností, místa, celého toho shromáždění hodnostářů, velkolepého domova našich španělských předků. A řeknu vám ještě něco: můj pradědeček si klíč přivázal k opasku. Nikdy jej neodložil, ani když musel překonat bouře, které by polekaly i ty nejstatečnější. Když jej navštívil anděl smrti, jeho ruka, tvrdohlavě tisknoucí opracované očko, nepovolila ani v slabosti agonie. Jeho syn, tedy

můj dědeček, mu jej musel vyrvat, plakal, jako by se dopouštěl svatokrádeže. Tehdy nechal vyrobit pouzdro a s láskou je nechal potáhnout brokátem, aby se již neopakoval smutný příběh násilného zacházení s mrtvým. Dědeček pak doporučil mému otci, aby klíč chránil jako poklad. A otec pak mně a já vám."

Zavládlo chmurné ticho. Čtyři děti dona Diega byly zmatené. Světlo svíček šarlatově zbarvilo jejich bezradné tváře.

Otec postupně přiblížil relikvii k očím Diega, Felipy, Isabely a Franciska.

„Podívejte se znovu na plamínek na očku. Nepřipadá vám záhadný? Tušíte, co asi znamenají ty tři korunky? Ne?... Podívejte: vypadají jako tři korunní plátky podepřené každý jednou tyčinkou a ty tři se zase opírají o jeden tlustší horizontální prut."

Očekával otázky, ale byli tak ohromení, že nedokázali nic říct.

„Jednou se to dozvíte," přiblížil znamení ke rtům a políbil je. „Knížata a naši předci věřili, že se do toho domu vrátí. Proto ten klíč schováváme."

V tu chvíli ze sebe Francisco vykoktal:

„Skutečně se budeme moci vrátit?"

„Nevím, synu, nevím. Když jsem byl malý, snil jsem, že se změním v jednoho z oněch legendárních knížat a otevřu zámek majestátní brány."

• • •

Malou Albu Elenu probudí hluk a rozpláče se. Maminka ji vezme do náruče. Francisco Maldonado da Silva se k nim snaží přiblížit, ale ruce vojáků, pevné jako železné obojky, se mu v tom snaží zabránit a znovu mu spoutají paže. Ohromená mladá manželka, s dítětem, které se jí drží kolem krku, kráčí ke skupince noční můry, osvětlené lampou poručíka Juana Minayi.

„Neboj se," dokáže vyslovit Francisco.

„Mlčte!" rozkáže poručík.

Francisco sebou trhá, aby se vysvobodil. Vojáci přitlačí.

„Neuteču," zvolá s nečekanou autoritou a pohlédne jim do očí.

Železné okovy ztuhnou. Nečekané pochyby zaplavují těla vojáků. Náhle si vzpomenou, že stojí proti lékaři, jehož si úřady váží a jehož tchán byl guvernérem Chile.

Hrubé prsty se jeden po druhém uvolňují. Francisco se vysmekne, je to opět on a jde ke své milované Isabel Otáñezové a jejich dcerce. Utře matčiny slzy a políbí malé stvořeníčko. Obává se, že už je neuvidí. Odvedou ho do války. Do té nejnespravedlivější války, jejíž výsledek zná pouze Bůh.

6

Starší bratr Diego vzal Franciska na ryby. Nejdříve se zastaví pro Lucase Granerose, Diegova kamaráda, a pak zamíří k řece Tejar. Lucasův otec vlastní továrnu na kolesky, která zásobuje celou provincii. Vytvořil skutečně obdivuhodný podnik. Byl natolik prozíravý, že majetek přesunul z obyčejného ibatínského dřevařství do velkovýroby nejlepších možných dopravních prostředků mezi severovýchodními horami a přístavem Buenos Aires. Zbohatl rychleji než mnozí hledači zlata. Patřilo mu sto dvacet černých otroků, kromě indiánů a mesticů zručně ovládajících dláto a hoblík.

Graneros si postavil dům ve čtvrti řemeslníků. Tam se hned za úsvitu rozžhavily pece a vypukl dílenský rámus. Všichni znali zlatníka Gaspara Péreze, který opracovával předměty pro oltáře. I ševce Andrése, zhotovujícího venkovské boty, kněžské sandály i jemné střevíce s měděnými přezkami. Sedlář Juan Quisna opravoval postroje, leštil pouzdra a vyráběl brašny a postroje. Krejčí Alonso Montero šil kazajky, vesty s třásněmi, hábity pro duchovenstvo a obleky pro královské úředníky. Kloboučník Melchor Fernández formoval tlusté plstě na hlavy kapitána, vazala nebo purkmistra. Skoro všichni byli míšenci s indiánskou krví, ale úporně se snažili srůst s rasou dobyvatelů. Oblékali se jako Španělé a tvrdošíjně mluvili pouze španělsky.

Ráno slibovalo být horké. Francisco nesl prak, který mu vyrobil otrok Luis z volského měchýře. Používal jej bez rozmyslu a střílel na jakýkoliv cíl: divoké ovoce, květ keře, vzdálený kamínek. Neomylně se trefoval do blýskavých šípů ještěrek. První, kterou zasáhl do hlavy, pohřbil s poctami, dokonce pro ni zhotovil křížek ze dvou větviček, aby označil její hrob. „Ten, kdo zabije ještěrku prakem, je nejenom hbitý, nýbrž i vychytralý," prohlásil otec.

Z řemeslnické čtvrti vycházel ostrý pach směsice kovů, kůží, barev a vlny. Za dílnami narazili na několik vysokých ořešáků, lemujících přístup ke Granerosově manufaktuře. Byl to rozsáhlý pozemek, tak velký, že mu říkali „země". Vedle ohrady stál přístřešek a pod ním se nacházely stoly tesařů, krabice s nástroji a výrobky z mědi a mosazi. Několik dvoukoláků již bylo hotových a další připomínaly kostry nějakých prehistorických zvířat. Podivuhodné bylo, že to celé bylo smontované bez jediného hřebíku. Konstrukce vozíků byla tak odolná, že unesly nejméně dvě tuny. Sama kola představovala zázrak, měřila v průměru více než dva metry a pouhá dvě dokázala udržet těžký náklad; spojovala je jediná, robustní osa. Střed kola tvořil pevný kůl, vyrobený z jádra kmene.

Lucas jim vyprávěl, že otec mu k narozeninám daroval káču.

„Takhle velikou," hoch zakulatil paže, „jako obrovská hruška."

Vysoustružili ji z lehkého dřeva a přidělali k ní kovovou špičku. Pak ji natřeli nápadnými barvami.

„Mohl bych si vzít tenhle kus dřeva?" zeptal se Francisco.

„Jasně," mínil Lucas, zatímco si zkontroloval měšec s návnadami. „K čemu to potřebuješ?"

„Udělám si káču, jako máš ty."

Lucas se rozesmál. Zvedl další kus a zamířil ke skupince dělníků. Rozhovor byl tak krátký, že když k němu oba bratři přistoupili, mohl jim oznámit, že příští den bude mít Francisco stejnou káču jako on.

„S kovovou špičkou a s pořádnými barvami!"

Radostně poskočil.

„A zatím ti půjčím tu svoji," nabídl mu Lucas.

Francisco jásal.

Zamířili k řece. Za sebou nechali čtvrť řemeslníků s rámusem kovadlin a vstoupili na královskou cestu, částečně stíněnou duby. Dorazili na severní prostranství, plné obchodníků, pracujících otroků a stád mul, čekajících na nový náklad. Z velké krčmy, na jejíchž zdech se ještě zachovaly zvláštní zbytky červené barvy, vyšla skupina cizinců a do hokynářství krytého listím rohovníku právě vstoupili další. U velké brány v palisádové hradbě vynikala malá kaple ochranných světců. Vyšli do džungle, hluboké a podmanivé.

Za několik minut dorazili k řece, jejíž vody zvučely mezi hradbami vegetace a šplhaly po kamenech na místo, které Diego i Lucas považovali za nejlepší pro hození vlasců.

Zatímco si připravovali návnady a náčiní, začal si Francisco hrát s Lucasovou káčou. Na kamenném poli bylo několik vodorovných ploten, podobajících se rozlehlým stupňům. Obtočil provázek kolem zářivého dřeva, konec si přivázal k ukazováčku a pohazoval jím dopředu a dolů. Pod kovovým hrotem házel kámen jiskry. Káča se bláznivě točila a barevné lemování se měnilo v rozmotané pásy. Káča se přiblížila ke kraji schodu a aniž se přestala točit, sestoupila o jednu úroveň. Pak se naklonila na bok, nerozhodná, a kovový hrot trčel nahoru jako noha zraněného zvířete. Francisco ji zvedl, znovu ji obtočil provázkem a rozhodl se, že ji dokáže dostat o několik schodů níž. Vypočítal si vzdálenost, co nejvíce zapažil, zvedl opřenou nohu a prudce hodil. Ráz byl přesný: káča rychle postupovala ke kraji stupně, skočila na následující, nepřestávala se točit, pokračovala na další, opět skočila, točila se dále a Francisco křičel a povzbuzoval ji tleskáním.

„Tři schody! Do toho, do toho! Čtvrtý!"

„Čtvrtý!" zvolal Lucas.

Káče se podařilo seskočit na další úroveň. I Diego byl nadšený. Položil háčky a přistoupil k hračce, která se točila

a točila, i když nyní již se známkami únavy. Otřela se o kraj pátého schodu, ale příliš se naklonila a spadla hrotem nahoru. Otáčela se dál, jako by se na sebe zlobila.

„Škoda."

„Až moc dobře," usoudil Lucas.

„Zřítí se," vykřikl Diego.

A skutečně, klouzala po kamenitém srázu, spadajícím do řeky. Za chvíli o ni přijdou. Diego skočil, aby ji zachytil, ale uklouzl po trsu trávy. Zkroucená noha opět uklouzla a zapadla do nějaké díry.

Lucas a Francisco se mu vrhli na pomoc. Prasklina byla hluboká s ostrými hranami. Nohu se jim nedařilo vytáhnout. Jemně ho pootočili, aby lépe ležel v prohlubni, až nohu uvolnili. Pomalu ji dostali ven, Diego křičel a na nich vyrážel pot. Kotník byl zkrvavený a zdálo se, že z něj visí kus živého masa. Diego byl navzdory bolesti tak silný, že požádal Lucase, aby ho obvázal.

„Svou košilí, nebo čímkoliv jiným. Rychle! Abys zastavil krvácení!"

Nesli ho: Lucas za ramena a Francisco za kolena. Požádali o pomoc skupinku černochů, kteří jim půjčili osla. Za pomoci všech Diega zvedli a on se chytil zvířete za krk. Zamířili k domovu i s černochy, obávajícími se, že přijdou o osla. Odnesli ho přímo do postele. Aldonza běžela pro mastičky. Diego skrýval bolest a tvrdil, že o nic nejde. Na košili, která posloužila jako obinadlo, už byla rudá skvrna. Luis přinesl umyvadlo s vlažnou vodou, sundal obvaz a pečlivě ránu vymyl; krev ho neděsila. Vrátil visící kůži na místo a na zranění přiložil čisté plátno. Podložil nohu třemi polštáři, aby byl kotník výš než tělo. Pak šel pro licenciáta.

Lucas zůstal u přítele, dokud se neobjevil don Diego. Francisco přisoudil nehodu hře s káčou. Lékař prohlédl celé tělo a zatímco ohmatával poraněnou nohu, položil synovi několik otázek. Požádal o další vlažnou vodu a ostatní museli ustoupit, aby nestínili. Otrok zvedl Diegovu končetinu a lékař

začal rozvazovat obvaz. Hoch si stěžoval na bolest, protože látka se již přilepila k ráně. Luis nohu poléval pramínky vody, zatímco don Diego jemně pokračoval, dokud kotník zcela nevysvobodil. Vybral si jednu pinzetu a vytahoval malá cizí tělíska, která přilnula k ráně. Pak přitáhl okraje k sobě a na zraněné místo položil visící kůži. Diego stiskl zuby. Otec posypal ránu práškem barvy mléka, směsí vrbové kůry a zinkových štěpinek.

„Za tři týdny budeš v pořádku. Teď musíš odpočívat. Dlahy ti dávat nemusíme. Budeš užívat lžičku tohoto léku."

Otevřel proutěnou truhličku a vyndal skleněnou lahvičku.

„Tuhle medicínu používají peruánští indiáni. Tiší bolest a snižuje horečku."

A směrem k manželce, která na něho úzkostlivě hleděla, dodal:

„Kdykoliv jsem ji použil, vždycky účinkovala. Jako by to byla mandragora."

„Jak se jmenuje?"

„Chinin. Extrahují ho z rostliny, která se jmenuje chinovník." Opět usedl vedle synova lůžka. Změřil mu pulz a přitom upřeně pozoroval jeho tvář. Pak naznačil, aby všichni odešli z pokoje. Chtěl snad Diega svléknout a celého ho prohlédnout?

Lucas se rozloučil. Aldonza a Francisco ho doprovodili až ke dveřím na ulici. Francisco se v duchu ptal, proč asi chce otec Diega vidět celého. Vždyť to nedává smysl; zranil si pouze kotník a i ten je již ošetřený. Nemá pro něho nějakou důvěrnou lékařskou radu, která se týká pouze mužů? Copak on, Francisco, není také muž? Vhodná příležitost, aby se to dozvěděl. Opatrně vklouzl do ztichlého pokoje, prosyceného vůní mastí.

Don Diego pohladil ležícího syna po čele a ten na něho vděčně pohlédl.

„Ještě nikdy jsem se tolik nepraštil. Moc to bolí."

„Já vím. Poranil jsi se na citlivém místě. Chininový prášek ti uleví. Připravím ti také nějaké bylinkové nálevy. To je

vše, co ti může pomoci zvnějšku …“ Otec zmlkl a po chvíli důrazně zopakoval poslední slovo: „Zvnějšku.“

Francisco lezl po čtyřech po obvodu pokoje ponořeného v pološeru a podařilo se mu schovat se blízko postele. Dobře znal způsob, jakým otec uváděl nějakou ošemetnou věc. Hlas jeho otce zjihnul, hladil synovy kaštanové vlasy nebo kraj stolu a opakoval určitá slova:

„Rozumíš, synu?“

Mladík přikývl, aby mu udělal radost, ale nechápal. Ani Francisco ne.

„Ne, nerozumíš mi,“ povzdechl si otec.

Diego sevřel rty.

„Chci tím říct, synku, že ne každá pomoc, kterou potřebuješ, pochází z něčeho tobě cizího, jako je prášek uzavírající jizvy, chinin nebo různé odvary. Úlevu můžeš získat i z nitra, ze svého ducha.“

To je to důvěrné téma, o němž chce mluvit? Franciska to zklamalo. Ale mladý Diego znovu přikývl.

„Myslím, že mi úplně nerozumíš,“ naléhal otec. Krajem kapesníku mu otřel čelo. Poledne žhnulo jako zapálená pec.

Jde tedy o něco jiného? Francisco se plížil blíž jako kočka. Jeho zvědavost nechtěla přijít o jediné slovo.

„Důležitá léčba, ta konečná, vychází z ducha. O ni se musíš opírat.“

Diego se odvážil přiznat, že je zmatený.

„Zdá se mi, že rozumím,“ pronesl, „a současně se mi zdá, že je tady něco, čemu nerozumím.“

„Ano,“ usmál se otec. „Je to jednoduché a zároveň není. Připadá ti to jako něco známého, opakovaného a zřejmého. Ale má to další smysl, hluboký, který nevnímáme bez předchozí přípravy.“

Nahmatal na stole láhev se šťávou z ostružin. Dlouze se napil. Potom si osušil rty a znovu se pohodlně usadil ve vrzajícím křesle.

„Vysvětlím ti to. My lékaři používáme léčivé prostředky, které nám poskytuje příroda. A i když je příroda Boží

dílo, Bůh ji neposvětil jako absolutní prostředek, ale obdařil samotného člověka, jím milovanou bytost, mechanismy, které mu umožňují navázat s ním styk. Kousek jeho nekonečné velkoleposti vždy obývá naše srdce. Budeme-li si to přát, rozpoznáme Jeho přítomnost v naší mysli, v našem duchu. A žádný lék není tak účinný jako Jeho přítomnost."

Bavlněným kapesníkem si osušil zpocený krk a nos.

„Ptáš se, proč ti to říkám. A proč to říkám tak…" zapraskal prsty, jak hledal vhodné slovo, „…slavnostně. Dobrá… neboť se to týká mé lékařské praxe, ale… ty nejsi jako ostatní pacienti."

„Jsem tvůj syn."

„Jistě. A to znamená něco zvláštního, skoro tajuplného. Znamená to Boha a náš zvláštní vztah k Němu."

Francisco se musel poškrábat v zátylku. Svědil ho zmatek a netrpělivost. Otec zatím uzel záhady nerozvázal.

„Měl bych jít ke svatému přijímání?" zamumlal Diego, ale to jenom proto, aby odhalil jednu špičku záhady.

Otec pohnul rameny, aby ulevil tlaku v zádech. Byl napjatý, ale chtěl vypadal uvolněně.

„Chodit k přijímání? Ne. V tom nespočívá to, co ti chci předat. Hostie klouže z tvých úst do žaludku, ze žaludku do střev a odtamtud do krve, do zbývajících částí těla. Ale já nemluvím o hostii, ani o přijímání, ani o rituálech, o ničem co přichází zvnějšku. Mluvím o nepřerušované přítomnosti Boží v tobě. Mluvím o Bohu, o tom Jediném."

Diego svraštil obočí. Francisco udělal totéž. Co nového nebo tajemného tím chce otec naznačit?

„Nechápeš? Mluvím o Bohu, který léčí, utěšuje, dává světlo a život."

„Kristus je světlo a život," recitoval mládenec. „To myslíš, tatínku?"

„Mluvím o Jediném, Diego. Přemýšlej. Nahlédni do nitra. Spoj se s tím, co v tobě sídlilo ještě před narozením. Jediný… Už rozumíš?"

„Nevím."

„Bůh, Jediný, Všemocný, Vševědoucí, Stvořitel," důrazně opakoval.

Diegovi zrudla tvář. Ležel na lůžku a otec seděl. Oba napjatí. Otcova postava mu připadala obrovská nejen pro rozdíl v pozici, nýbrž proto, že ho nutil k namáhavému myšlení. Don Diego si uhladil knír a zastřiženou bradku, aby rty byly volnější, a zaujal postoj člověka, který bude deklamovat. Pomalým, klenutým hlasem vyslovil několik znělých, nesrozumitelných slov.

„*Šema Jisrael. Adonaj Eloheinu. Adonaj echad.*"

Francisco se zachvěl. Rozpoznal pouze slovo Izrael. Je to nějaká magická formule? Má něco společného s čarodějnictvím?

Don Diego vroucně překládal:

„Slyš Izraeli, Hospodin je náš Bůh, Hospodin jediný."

„Co to znamená?"

„Smysl toho máš již zapsán v srdci."

Odhalení mysteria bylo blízko. Nafouklý nafialovělý mrak, skrývající slunce, byl na pokraji výbuchu. Několik jeho kapek se již perlilo na Diegově čele.

„Tato krátká věta po staletí udržovala odvahu našich předků, synu. Je syntézou dějin, morálky a naděje. Opakovali ji během pronásledování a během vraždění. Zněla v plamenech. Pojí nás s Bohem jako nezlomitelný zlatý řetěz."

„Nikdy jsem ji neslyšel."

„Slyšel jsi ji, samozřejmě jsi ji slyšel."

„V kostele?"

„Ve svém nitru, v duchu," natáhl oba ukazováčky, udávaje rytmus. „Poslouchej, Diego. Slyš, Izraeli… Poslouchej, můj synu: Slyš, Izraeli," teď šeptal. „Poslouchej, můj synu. Slyš, synu Izraele, slyš."

Diego se poděšeně zvedl.

Otec opřel ruce o jeho hruď, jemně, a donutil ho znovu ulehnout.

„Začínáš chápat."

Povzdechl si. Jeho hlas byl ještě důvěrnější.

„Odhaluji před tebou nesmírné tajemství, synu. Naši předkové žili a umírali jako Židé. Patříme k rodu Izraele. Jsme plody prastarého kmene."

„Jsme židé?" škleb mu zkřivil tvář.

„Tak je to."

„Ale já nechci být… nechci být *to*."

„Copak pomeranč může nebýt pomeranč? Může lev nebýt lev?"

„Ale my jsme křesťané. Kromě toho," selhal mu hlas, „Židé jsou proradní."

„Copak my jsme proradní?"

„Židé zabili našeho Pána Ježíše Krista."

„Já jsem ho zavraždil?"

„Ne…," nuceně se usmál. „Jistě že ne. Ale židé…"

„Já jsem Žid."

„Židé ho zavraždili, ukřižovali ho."

„Ty jsi ho zavraždil? Ty jsi Žid."

„Ať mě Bůh a Svatá Panna Marie ochraňují! Ne, jistě že ne!" S hrůzou se pokřižoval.

„Pokud jsi to ty nebyl, je zřejmé, že ‚Židé', že ‚my všichni' Židé na tom neneseme vinu. Kromě toho, Ježíš byl Žid jako my. Opravuji se, Diego: byl možná více Žid než my, neboť se učil, vyrostl a kázal ve městech nepochybně židovských. Mnozí z těch, co ho zbožňují, si ve skutečnosti hnusí jeho krev, hnusí si Ježíšovu židovskou krev. Zatemnil se jim rozum. Nenávidí to, co milují. Nevidí, jak blízko k Ježíšovi má každý žid, už proto, že patří k témuž rodu a ke stejným dějinám plným utrpení."

„Takže, tatínku, my… chci říct, židé, jsme ho nezavraždili?"

Zavrtěl hlavou.

„Já jsem se nepodílel ani na jeho zatčení, ani na jeho odsouzení, ani na jeho ukřižování. Účastnil jsi se toho ty? Nebo můj otec? Či snad můj dědeček?"

Zavrtěl hlavou.

„Uvědomuješ si, že vytáhli děsivou pomluvu? Vždyť to

netvrdí ani evangelium. V evangeliu se píše, že ‚někteří' Židé žádali jeho odsouzení, ale ne ‚všichni'. Jinak, synu, bychom k nim museli zařadit i apoštoly, jeho matku, Máří Magdalénu, Josefa z Arimatije, první křesťany. Jsou snad i oni nenapravitelní zločinci? Jaký nesmysl, viď? Ježíše, Žida Ježíše uvěznila římská moc, která ujařmovala Judeu. To Římané ho týrali v kobkách žaláře, ve stejných kobkách, kde mučili jiné židy jako on a jako jsme my. To Římané vymysleli trnovou korunu, aby se vysmívali Židovi, který chtěl být králem a osvobodit svoje bratry. Vynalezli i smrt na kříži a na kříži zemřel nejenom Ježíš a dva zloději, nýbrž i tisíce židů ještě dříve, než se Ježíš narodil, i dlouho po jeho smrti. Jeden Říman mu zabodl kopí do pravého boku a římští vojáci metali los o jeho šat. Byli to naopak židé, kdo ho soucitně sňali z kříže a poskytli mu řádný pohřeb. To židé nezapomínali a šířili jeho učení. Avšak, Diego," dlouze se odmlčel, „lidem necpou do hlavy, že to byli ‚Římané', ‚Římané a ne židé', kdo tupili a zavraždili Našeho Pána Ježíše Krista. Římany nikdo nepronásleduje. Nikdo nevyžaduje čistou římskou krev."

„A proč tedy ta nenávist ke všem židům?"

„Protože náš odpor k podrobení je přivádí k zoufalství."

„Ale židé nepřijímají Našeho Pána."

„Podstata konfliktu není náboženská. Oni netouží po našem obrácení na jejich víru. Ne. To by bylo snadné. Konvertovaly již celé židovské komunity. Po pravdě, Diego, si přejí, abychom vymizeli. Chtějí to po dobrém nebo po zlém. Tvého pradědečka táhli za vlasy ke křtitelnici a potom ho mučili, protože si v sobotu oblékal čistou košili. Donutili ho opustit Španělsko. Nevzdal se. Odnesl si klíč od svého domova a vyryl do něj plamínek se třemi korunkami."

„Co to znamená?"

„Je to písmeno naší abecedy: *šin*."

„Proč právě to?"

„Protože jím začíná mnoho slov. *Šema,* slyš, *šalom*, mír. Ale především je to začáteční písmeno slova *šem*, což znamená jméno. A nade všemi jmény je jediné *Šem*, to Jméno.

To znamená nevyslovitelné Jméno Boží. *Šem*, Jméno, které má nekonečnou moc. O tom hodně psali kabalisté."

„Kdo?"

„Kabalisté. Někdy ti to vysvětlím, Diego. Nyní je podstatné, aby sis uvědomoval horoucí rozhodnutí, které jsme my, mnozí židé, přijali. Rozhodnutí, že budeme existovat i nadále, i kdybychom mohli zachovávat pouze některé rituály a tradice."

Diego na něho zmateně hleděl. Nedokázal pojmout tu záplavu údajů a argumentů, mohl pouze žasnout. Francisco, nehybný ve stínu, také nechápal. Oba byli vyvedení z míry, zasažení neznámým strachem. Diego na lůžku a Francisco v úkrytu rychle dýchali. Otcova slova byla jako zemětřesení, které je rozčíslo na odporující si kusy.

„Ale jsme katolíci," Diego nechtěl povolit. „Jsme pokřtěni. Já jsem měl i biřmování. Chodíme do kostela, zpovídáme se. Jsme přece katolíci, ne?"

„Ano, ale nuceně. Nikdo menší než svatý Augustin prohlásil něco podobného: Pokud jsme přivlečeni ke Kristu, věříme, aniž si přejeme věřit. Věřit lze pouze tehdy, když dojdeme ke Kristu cestou svobody. Na nás použili a i nadále používají násilí. Důsledky jsou tragické, tváříme se navenek jako katolíci, aby přežila naše těla, ale jsme uvnitř židy, aby přežil náš duch."

„To je hrozné, tatínku."

„Ano, je. A bylo to tak i pro tvého pradědečka a dědečka. A je i pro mne. O co usilujeme? Je to jednoduché, aby nás nechali být to, co jsme."

„Co bych měl udělat, abych se stal… abych se stal židem?"

Otec se tiše zasmál.

„Nemusíš dělat nic. Už jsi žid. Neslyšel jsi, že o nás mluví jako o ‚nových křesťanech'? Budu ti vyprávět o našich dějinách. Jsou obdivuhodné, bohaté, bolestné. Objasním ti takzvaný Mojžíšův zákon, který Bůh předal našemu lidu dávno na hoře Sinaji. Vysvětlím ti četné krásné tradice, které našemu tvrdému životu dodávají velkou důstojnost."

Opřel si ruce o kolena, aby vstal.

„Teď odpočívej. A nikomu neprozraď naše tajemství. Nikomu."

Zkontroloval obvaz, jemně se ho dotkl a upravil polštáře, kterými měl Diego podloženou nohu.

Francisco zůstal přikrčený na podlaze, rozechvělý, dokud nevolali k obědu. Tehdy vyklouzl, aniž by ho někdo spatřil.

7

Pomerančovníková akademie probíhala odpoledne, když pominulo horko v době siesty. Otec Isidro přicházel přesně a posadil se na své místo u stolu z rohovníku v patiu. Protřel si vystouplé oči a z čela odhrnul řídkou šedivou kadeř. Rozložil si pomůcky a čekal, dokud se neposadili i žáci. Jakmile zahájil výuku, snažil se vypadal jako hrozivý učitel – pomáhaly mu v tom jeho oči –, ale nedokázal potlačit laskavost.

Na začátku února přišel jednoho dne hned ráno po skončení mše. V tuto hodinu přišel poprvé. Neměl s sebou svoje pomůcky. Přílišná bledost tváře dodávala jeho pohledu neobvyklou tvrdost. Požádal o schůzku s licenciátem. „Neodkladně!" zvolal. Francisco toho využil, aby mu oznámil, že se mu podařilo přeložit další Horatiův verš: může mu jej hned ukázat. Duchovní se nuceně usmál a jemně jej odstrčil.

„Nejdříve si musím promluvit s tvým otcem."

„Ano, hned přijde," naléhal, „přečtu vám to, zatímco čekáme."

Ale řeholník neměl náladu na soustředění. Aldonza ho pozvala do přijímacího salonu a nabídla mu čokoládu. Poděkoval za pozvání, ale nepil, dokonce se ani neposadil. Jakmile se lékař objevil, vrhl se na něho s naléhavostí, která děsila. Stiskl mu ruku a něco mu pošeptal do ucha. Oba se vzdálili do zadní části domu. Francisco tázavě pohlédl na matku, která rovněž zbledla.

Pozorovali páterovy nervózně gestikulující ruce, ale neslyšeli, co říká. Ptačí halas ve svěžím pomerančovníkovém háji neladil s úzkostí, která zmítala starým učitelem. Don Diego mu ohromeně naslouchal.

Když se z domu vrátili, Aldonza jim znovu nabídla čokoládu, ale duchovní zašeptal omluvu a rychle se vzdálil s hlavou skloněnou, oběma rukama svíral krucifix.

Ranní klid vystřídal čilý ruch. Výkonná a věrná Aldonza – úsečně řízená svým manželem –, přikázala, aby připravili truhly, bedny a krabice: vyčistili je, roznesli a potom do nich uložili veškeré vybavení domu. „Slyšeli jste? Všechno! Rozložte velké kusy nábytku a svažte je tak, aby zabraly co nejmenší prostor." Luis a Catalina ji poslouchali a nevěřili svým uším. Čtyři děti a sama Aldonza se vzápětí také pustili do práce.

Don Diego se oblékl a odešel navštívit pacienty, jak to dělával každé dopoledne: vrátil se k obědu. Usedli ke stolu, rozdal chleba a počkal, dokud nepřinesli dušené maso; pak ohlásil, že jim sdělí důležitou zprávu, na niž čekají.

„Odcházíme z města."

Nenadálé šílenství, které zachvátilo ložnice, jídelnu, dvůr, salon, kuchyni, nemohlo mít jiný důvod. Proč odcházíme? Nač takový spěch? Otec jedl pomalu, jako obvykle (nebo tak jedl jen proto, že se snažil vyzařovat klid?). Chleba namáčel v omáčce na talíři a mezitím objasňoval, že změna rodině prospěje. Plánoval ji již dlouho, dokonce v ni doufal (lhal?) Teď se objevila příležitost, neboť večer odjíždí karavana na jih a je vhodné toho využít.

„Dnes večer?" zvolaly jednohlasně Isabel a Felipa?

„Kromě toho," zdůraznil, rozhodnutý zabránit panice, „nový domov se nám bude líbit: stěhujeme se do Córdoby."

„Do Córdoby?" udiveně opakoval Francisco.

„Přesně tak. Je to malá, půvabná obec, obklopená mírným pohořím, a protéká jí klidná řeka. Je pokojnější než Ibatín, ohrožovaný džunglí, indiány Calchaquíi a zátopami. Bude se nám tam lépe žít."

Chlapec se zeptal, jestli se podobá Córdobě jejich předků. Don Diego odpověděl, že ano a že právě proto jí zakladatelé dali to jméno.

Felipa se zajímala, jak dlouho bude cesta trvat.

„Asi dva týdny."

Isabel neposlouchala. Bradu přitisknutou na prsa se třásla, rytmicky, mírně. Matka ji objala kolem ramen, Isabel vzlykala, slzy na krajíčku.

„Proč…, proč odjíždíme? Vždyť utíkáme."

Aldonza jí něžně osušila tváře a zavřela ústa. Franciska rozčílil sestřin nedostatek zdravého rozumu. A nezájem o legendární město předků. Najednou však pochopil, že má vlastně pravdu, že z Ibatínu odcházejí navždy a v přílišném spěchu. Stáhlo se mu hrdlo.

I Felipa se rozplakala. Jen mladý Diego zachoval klid. Co ví Diego? Od své nehody vedl s otcem dlouhé rozmluvy, doprovázel ho při lékařských vizitách, večer si spolu četli v soukromém pokoji. Co tedy Diego ví?

„Proč nejedeme až s další karavanou?" Francisco se pokusil navrhnout něco, co by všem přineslo úlevu. Otec se vyhnul odpovědi a požádal, aby mu přinesli další porci masa. Aldonza během oběda nepromluvila. Respektovala manželovu vůli s obvyklou pokorou. I ona měla otázky, ale pohřbila je v nitru. Milovala manžela a svou rodinu. Krom toho ji vychovali jako dobrou manželku své doby: poslušnou a poddajnou.

Nezbytná siesta byla krátká a nepříjemná. Vždyť všechny kouty již zaplavil nepořádek. Události běžely dychtivě, zraňovaly. Francisco se naučil již jako malý, že rodinu s celým majetkem lze přemístit za jeden den, že stejně rychle se lze rozloučit se sousedy, poskytnout jim nějaká vysvětlení k utišení jejich bezbřehé zvědavosti a najmout úředníka, pověřeného vybrat dlužné peníze. Předčasný výcvik, který nyní prožíval s dětskou nevinností, mu pomůže o několik let později.

Se soumrakem dorazil i dvoukolák. Zastavil na ulici před vchodem. Na obrovských kolech ležela mohutná korba potažená kůží. Dva volové přivázaní ke jhu vydávali ohlušující

ryk. K služebnictvu se přidalo několik nádeníků a všichni zahájili průvod truhlic a nábytku. Aldonza s neskrývaným napětím prosila, aby psací stůl zvedli velmi opatrně, aby jemně položili jakousi bednu, aby neotloukli vysoustružené rohy skříně a dobře svázali opěrky křesel. Několik stolů, kotlíků, prostěradel, vzpomínek, pokrývek, hrnců, lůžek, slamníků, šatstva, svícnů, koberců, slz, nočníků, košíků, vzdechů a sklenic rychle kráčelo z nitra domu do nitra povozu.

Pokoje zůstaly prázdné a pochmurné. Francisco rozmlouval s ozvěnou, novým neviditelným obyvatelem, který zaujal místo jeho rodiny. Několik rozptýlených svící ozářilo poslední noc, v níž nikdo nespal, protože scházely i rákosové rohože. Otec zhasnul jednu svíci po druhé a tím jako by udělal tečku za jakýmsi ceremoniálem. Dům se podobal mrtvému, jehož uctivě a s nepopsatelnou tísní opouštějí.

Když si don Diego myslel, že již všichni usnuli, vyšel na dvůr. Listím pronikalo slabé světlo. Klidně postál mezi milovanými pomerančovníky, pozoroval jejich větve, skryté plody a klidné oddychování přírody. Vytvářely tajuplný stan, jehož tkaninou pronikaly blikající hvězdy. Soustředil se na tu nejzářivější. A svěřil jí své obavy. Potom velmi tiše recitoval žalmy chválící krásu noci a vůni rostlin. Nakonec svěřil pozorně naslouchající hvězdě své přání vrátit se: vždyť snil, že zde zůstane navždy. Ale jak je vidět, Boží vůle je jiná. Došel k jednomu stromu a opřel se o něj. Strnul, aby jím pronikla vlhkost. Zmocnil se listů a větví, vůně a svěžesti, jako by přenášel hmotný chrám do svého ducha a tak jej mohl brát s sebou z místa na místo. Prosil Boha, aby ho na nebezpečné cestě nechytili.

Museli odjet před svítáním. Měsíc ještě rozprašoval sůl po střechách. Don Diego se vrátil mezi holé stěny a tiše pronesl jména Aldonzy, Diega, Isabel, Felipy a Franciska. Otroky Luise a Catalinu volat nemusel: byli připraveni, s posledními ranci na hlavě.

Propukl bolestný odpor Isabel a Felipy: chytily se rámu dveří, vzlykající, schoulené, a trvaly na tom, že ony zůstanou.

Konečně se i ony vyšplhaly do temného břicha druhé dvoukolky po schůdcích přistavených k zadní části. Francisco zvědavě popošel prostorem stěží osvětleném jednou lucernou. Podél impozantního vnitřku vozu ve tvaru trubice byly rozmístěny slamníky. Po stranách se zvedaly dřevěné kůly, na nichž ležela dřevěná konstrukce potažená kůží. Strop tvořily oblouky z pružného dřeva. Tvar byl oválný, aby po nich mohl stékat déšť. Obrovitý válec připomínal malou kostelní loď zavěšenou ve vzduchu. Měl pocit úkrytu, snad i nedostatku vzduchu. Vyhledal místo k sezení mezi měkkými balíky a lidmi. Raději by byl vepředu, aby viděl na cestu. Zakopl o hromadu přikrývek a něčí nohy.

Údiv a radost zesílily: o tyč se opíral nějaký muž. I v polostínu ho rozpoznal podle části tváře, osvětlené lucernou.

„Otče Isidro! Co vy tady?"

Starý farář skrčil nohy pod sebe, aby chlapec mohl postupovat dopředu. Ale Francisco raději zůstal vedle něho.

Don Diego zkontroloval, zda jsou tam všichni členové rodiny, vyvolával jejich jména a snažil se je zahlédnout i ve tmě. Zeptal se i na otroky. Aldonza rozdala přikrývky. Povoz se otřásl a dal se do pohybu.

Osa vozu zaskřípala a bolestně zavrzala táhla. Korba se křečovitě kymácela, dokud nepřevládl zvláštní pomalý rytmus, podobající se přízračné bárce. Projeli hlavním náměstím, bylo pusté. Kostel a radnice zářily jako přízraky. Pranýř, na němž nedávno oběsili zloděje, nebyl málem vidět. Volové pak zamířili k východu a později zabočili na jih. Minuli řemeslnickou čtvrť: dílny jako hrobky. Nebylo vidět ani na ořešáky, vyznačující začátek majetku dona Granerose a jeho prosperující výroby povozů. Francisco se nestačil rozloučit s Lucasem, ale Diego ano.

Dlouhé hradby z pálených cihel se nekonečně táhly. Dorazili na jižní planinu, kde se míhaly stíny mnoha jiných povozů, již seřazených za sebou. Stáda mul, oslů a koní se připojovala ke karavaně. Několik ozbrojených úředníků kontrolovalo doklady. Don Diego přikázal rodině, aby zůstala

nehybná, krytá stíny. Naštěstí tu noc se úředníci nezajímali o cestující, nýbrž o zavazadla a zboží. Upřeli pozornost na následující dvoukolák, na němž se vršil nábytek a truhly. Pak odešli.

Po půlhodině přišly nové otřesy. Byl to začátek skutečné cesty. Karavana vyjela z hradeb velkou jižní bránou v kolové ibatínské hradbě. Pole pokrýval tenký stříbřitý plát. Větřík na otevřeném prostoru se rozechvěl vzdálenou vůní svobody. Don Diego se dotkl mnichovy ruky a to stačilo, aby si porozuměli: konečně se vzdalovali od dlouhé paže inkvizice.

Rytmické kývání skoro všechny uspalo.

8

Slunečné ráno rozpustilo noční svěžest. Přikrývky, šály, vesty i kazajky zmizely jako překážky. Volské zadky začal pokrývat pot. Peon, který řídil, seděl pod přední stříškou na koši, do něhož naházel svoje prádlo, a pozoroval je stejně, jako pozorujeme kývající se stromy. Don Diego zkontroloval svoji arkebuzu a položil ji mezi nohy. Pak řekl:

„Tudy se jede do Města císařů."

Chtěl ještě něco říct, ale umlkl a uši natáhl k sténajícím kůlům.

„Jaké je to Město císařů?" zeptal se Francisco a zkřížil nohy.

„Povídá se, že jeho ulice jsou vydlážděny zlatem," uvolnil se otec, ale arkebuzu neodložil. „Všechna obydlí vypadají jako paláce. Obyvatelé rozvinuli umění zemědělství a nyní si pochutnávají na nejlepším ovoci a zelenině."

„Je daleko?"

„Nikdo tam nikdy nedošel," poznamenal otec Isidro.

„To je tak daleko?"

„Je možné, že jeho obyvatelé svádí objevitele ze stopy," domýšlel se don Diego. „Možná jsme projeli kolem, aniž bychom si jej všimli. Kdo ví? Možná se některé kmeny uchý-

lily pod jeho ochranu a teď v okolí kladou falešné stopy a jakmile se někdo příliš přiblíží, zaútočí na něho a zabijí ho."

„Rád bych dojel až do Města císařů," přiznal se Francisco.

„Kdy zastavíme a odpočineme si?" zjišťovala Felipa.

„V deset hodin."

Karavana mířila k lesíku. Již byli dosti daleko od pásu hor. Již mohli ocenit jejich majestát. Na úpatí mlhavě tušili domy Ibatínu. Džungle byla vzdáleným černým pruhem s hnědými skvrnami. V ní zůstala polapena nebezpečí přírody, indiánů a inkvizice.

Lékař a páter Isidro si občas vyměnili starostlivé pohledy. Nesmiřitelný páter Antonio Luque nebude spokojený, až zjistí, že podezřelí zmizeli. V minulosti již v malém, vzdáleném městečku Rioja přikázal pronásledovat a zatknout Antonia Trellese, který i nadále vykonával tajně židovské obřady. Je pravděpodobné, že i je čeká podobný osud.

Vůdcové vyznačili kruh a volové, poslušní známé výzvy, sjeli z cesty. Byli viditelně vyčerpaní. Táhli dvoukoláky, až vytvořili oblouk. Zatímco se cestující protahovali na zemi, peoni vyháčkovali oje přehřátých vozů. Zbavili voly jha, aby mohli žrát a pít. Další nádeníci se postarali o stádečka oslů, mul a koní. Přestávka potrvá až do čtyř hodin odpoledne, tedy šest hodin, v nichž teplota stoupá k maximu. Volové snášejí žízeň, hlad, déšť, tmu a řeky vylité z břehů, ale ne horko.

Povoz Núñezových da Silva stál rovnoběžně s druhým, který vezl jejich osobní věci. Dva nádeníci na ně vylezli a z jedné střechy na druhou položili břevna. Na provizorní konstrukci natáhli kůže, takže vytvořili dokonalý příbytek, v němž si budou užívat stín a proudění větru. Budou v něm moci jíst a během siesty spát. Uprostřed kruhu zapálili hranici na vaření a pečení. Černoši, indiáni, mulati a mesticové byli v těchto úkonech zběhlí a počínali si obdivuhodně výkonně. Když se cestující usadili, již měli rozčtvrcenou krávu a zavěšený kotel. Zvířecí tuk použili na namazání nábojů kol a ochranu os.

Brzy se kolem šířil voňavý oblak pečeného masa.

Luis snesl z vozu několik skládacích stoliček se sedátky z plachtoviny a tábornický stolek, aby se naobědvali.

Ve stádečku mul náhle vypukl zmatek. Táhly různými směry a peoni se je snažili zadržet. Citlivá zvířata vnímala hrozbu.

„Pumy," potvrdil don Diego a zvedl arkebuzu.

Otec Isidro zavolal Franciska a jeho sourozence. „Nevzdalujte se!" Pach z rožně vzrušil šelmy, které již hodiny kroužily kolem karavany.

Děs mul nakazil i zbytek zvířat. Museli je tlouct, tlačit a obklíčit, aby je udrželi pohromadě. Několik cestujících se nabídlo, že prozkoumají nejbližší okolí. Pumy se zřejmě schovávají v poli cukrové třtiny nebo za nejbližším lesíkem či utajené na pastvinách. Neodváží se zaútočit, pokud nebudou příliš vyhladovělé.

Po půlhodině se do improvizované ohrady vrátil klid a lidé byli zpátky na svých místech. Zdálo se, že nebezpečí pominulo. Catalina a Luis nabodli na špičky nožů šťavnaté kusy pečeně, položili je na tácy a odnesli svým pánům na stoly. Kdo chtěl raději něco jiného, mohl ochutnávat z hrnce se zeleninou, bramborami, cizrnou a vařeným masem. Malý soudek vína stačil celé rodině a dokonce pozvali cestující ze sousedního dvoukoláku. Jako moučník se podávaly pomeranče.

Dospělí si složili kazajky jako polštáře a natáhli se na trávě. Francisco však byl po tolika novinkách příliš neklidný a první přestávku na cestě raději využil, aby uspokojil svou zvědavost. Prozkoumal spodek povozu jako badatel v intimních zónách. Na bobku si pozorně prohlížel a zespodu ohmatával podlahu, která vypadala během cesty tak pevná, ale tvořila ji jen hrubá textilie připevněná na prknech. Korba končila u dlouhé tyče spojené se jhem. Tyč byla zhotovená z kmene vysokého stromu. Pohladil hladký povrch, poskvrněný potem volů a prachem cest. Vypadala jako tlusté obrovo kopí. Potom se vydal ke kruhu ohořelého dřeva, na němž se pekla kráva; oheň již vyhasínal. Pokračoval k volům, shromážděným nedaleko potoka. Blízko nich se pásli koně, osli a muly.

„Proč muly nemají mladé?“ vyptával se bratra Diega v Ibatínu, zatímco pozoroval zapřahání malého stáda.

„Protože se rodí z osla a z kobyly nebo z hřebce a oslice. Jsou umělým výtvorem. Nerodí samy sebe. Nebyly na Noemově arše.“

„Ne?“

„Ne. Jsou to vetřelci, protože se neobjevili během pátého dne stvoření jako jiná zvířata v přírodě. Přišli až mnohem později, když nějaký osel, místo aby se spářil se samicí stejného druhu, to udělal s kobylou.“

„To je špatné?“

„Myslím si, že to není dobré.“

„A proč se potom muly chovají a prodávají se a používají?“

„Právě proto. Protože jsou užitečné a silné. Jsou ideální na rychlé nošení nákladů a na chůzi po nerovném terénu. Byly vynalezeny pro peníze.“

„A není možné dát dohromady samce a samici muly? Spářit je, jak říkáš?“

„K tomu skoro nedochází. A pokud ano, mula není oplodněná.“

„Proč ne?“

„Protože je to tak: prostě není oplodněna. Je jalová. Opakuju: z osla a z kobyly se rodí mula, ale muly samotné nemají potomky. Nic nevytváří, ani mulu, ani kobylu, ani oslici.“

V tu chvíli proběhli kolem jako blesk peoni.

„Tamhle, tamhle!“

Běželi k ohništi, které už bylo zasypané hlínou. „Tamhle, tamhle!“ Pokračovali do ohrady a rozestavili se kolem neklidných stád. Cestující s arkebuzami zamířili směrem k poli cukrové třtiny. Tři vyděšení osli se vzdálili od ostatních, klusali, pronásledováni narudlým bleskem.

Z pastvin vystřelil hřbet pumy, jako šíp letící ke zvířatům.

Francisco měl před sebou mimořádnou podívanou.

Jeden ze tří oslů se zastavil, ale ostatní pokračovali v útěku. Neotočil se, aby šelmě čelil, ale nastavil jí zadek a pouze pootočil hlavu, aby viděl, kdy ho dostihne. Ze vzdálenosti

několika metrů narýsovala puma skokem světelný oblouk a vrhla se na hřbet oběti. Osel se pod úderem zachvěl, ale postoj nezměnil. Jeho dva druhové již zvýšili vzdálenost. Vydržel pevně stát, dokud se divoký jezdec na něm pevně neusadil. Pak se nečekaně vrhl na jeden bok a zůstal ležet s nohama zmítajícíma se ve vzduchu, zatímco tiskl pumu hřbetem k zemi. Jeho hýkaní znělo jako trumpety bolesti a radosti. Uvězněná kočka se snažila vymanit ze smrtelného tlaku. Roztáhla drápy, z nichž prýštila krev, a zoufale bušila ocasem o zem. Osel si o ni i nadále třel poraněný hřbet, jako zasažený silným svěděním, dokud pumě nezlomil křehkou páteř. Potom skrčil nohy, zvedl hlavu a neohrabaně se vztyčil.

Don Diego naznačil sousedům, aby sklopili arkebuzy. Nebylo nutné pumu zabít. O tu se už postaral osel, když jí zuby zasadil silné rány z milosti. Kaluž krve zašpinila obě zvířata. Osel se konečně vzdálil, vyčerpaný, a o několik metrů dále se svalil na zem.

Vzrušené komentáře nezastavily hbitost peonů. Záblesk nožů se vypořádal s nádhernou kůží šelmy a ještě kouřící ji vystavili jako vlajku.

Osel byl těžce zraněný. Z vazu mu rytmicky tryskala krev. Nozdry mu pokrývala pěna. Zrychleně dýchal.

„Musíme ho utratit."

Francisco se na ten zločin nedokázal dívat. Rozběhl se k vozu, ale přesto zaslechl:

„Nestojí za to plýtvat municí. Podřízněte ho."

• • •

Poručík Svaté inkvizice odtlačí židli, která mu stojí v cestě. Kráčí ke dveřím a netrpělivě přikáže:

„Jdeme!"

Vojáci opět sevřou prsty kolem mocných Franciskových paží a odtrhnou ho od manželky. Ta odporuje, sténá, křičí, žadoní. Před oči jim položí dcerušku vykoupanou v slzách… Zbytečný odpor. Vytáhnou Franciska na tmavou ulici.

„Kam mě vedete?“
Strkají ho a za několik minut mu poručík Minaya sdělí:
„Jdeme do kláštera svatého Dominika.“

9

Po čtvrté hodině se znovu vydali na cestu. Oblouk se rozbalil do dlouhé řady dvaceti pružných vozů. Vepředu, jako vždy, jeli vůdcové na rychlých koních: zkoumali terén a vraceli se s informacemi. Zastaví až na večeři.

Dlouho si povídali o hrdinném oslovi. Jak bránil svoje druhy. Jak pumě dovolil skočit mu na hřbet, aby pak svou váhou zlomil šelmě páteř. Jak odolával bolesti drápů a tesáků. Jak ji nakonec zuby zabil. Jak navzdory strachu bojoval.

„Ale podřízli ho!“ vyčítavě zvolal Francisco.

Otec mu prohrábl vlasy a připomněl, že všichni zemřou a že by bylo krutější, kdyby ho v takovém stavu opustili. Hoch nedokázal zadržet pláč. Rozechvělá Aldonza natáhla ruku k láhvi a naplnila vodou džbánek. I ona si myslela, že to nebylo spravedlivé.

Krajina se zbavovala stromů. Jak se postupně vzdalovali od hor a žhnoucích pralesů, začala převládat prázdnota. Stále průhlednější lesíky zabarvily koberce žlutavé pastvy se světle zelenými ostrůvky. Pod vozem proběhla liška. Na některých úsecích se k nim přibližovali pštrosové, vyvolávající nečekané vzlety ptačích hejn. Peon, který řídil vůz z kymácejícího se a popraskaného koše, ukázal na houf havranů, protáhlý na jednom konci: v archaickém rituálu oslavovali smrt nějakého zvířete, brzy se na mršinu vrhnou a vnoří se do jejích útrob.

Po několika hodinách jízdy karavana jako vždy zahájila rituál a utvořila kruh. Nastala hodina večeře. A museli to stihnout, než se setmí.

Isabel a Felipa trhaly ostružiny do vědérka. Ostružiníky objevily mezi vavřínem a *tipas*.[5] Ochutnávaly je s rychlou hltavostí, až jim zčernaly rty. Catalina šla pro vodu, aby se mohly umýt.

Hojně povečeřeli za světla svíček. Ostružiny posloužily jako zákusek.

Odpočinek byl krátký. Otroci uhasili oheň a povozy se rychle seřadily, jako by se dvacet věží pohybovalo v temnu po stezce, kterou vůdci předem prozkoumali. Noc byla nejlepší dobou na cestu, neboť voli méně trpěli.

Francisco se natáhl mezi dona Diega a otce Isidra. Předním otvorem bylo vidět shrbeného peona na koši s ošoupanou kůží. Ze stropu visel bodec jako nějaký mytologický prst. Zadním otvorem se táhlo dovnitř černé sukno nebes jiskřící světýlky. Francisco již znal některá souhvězdí. Byl tam například ocas Mléčné dráhy. A tam Orionův pás. Tu zase nějaká planeta. Ano, byla to skutečně planeta, protože nemrkala: kulatá a velká jako oko otce Isidra. Učili ho, že astrologové určovali nemoci a oznamovali budoucnost četbou hvězd. Pro ně to byla kniha. Proč ne? Bůh mohl stanovit, že ulita složená z hvězd představuje jedno písmeno, zatímco hvězdná zmije zase jiné. Nevznikla zemská abeceda podle obrazu té nebeské? Francisco se pokusil rozeznat nějaké L, O, C, T, P nebo M, tvořené hvězdami.

Než usnul, vstal, aby se napil vody. Uviděl, jak krajina napodobuje nebesa. Byla to úžasná podívaná. Miliony hmyzu rozžehly svítilny. Smály se a jejich světla pomrkávala. Smály se a zpívaly. Temné pastviny byly nadšené. Vypadaly jako diamanty. Natáhl ruku, aby chytil nějakou světlušku, ale bratr ho stáhl za opasek.

„Spadneš."

Slavnost světel mu učarovala. Napadlo ho, že ty miliardy hmyzu taktéž představují abecedu. Knihu, již Bůh píše

---

5 Rostlina z čeledi bobovitých, nacházející se v Argentině; má tvrdé dřevo a je vhodná pro výrobu nábytku.

o krajině, stejně jako napsal jinou s pomocí hvězd. Možná ta o krajině pojednává o jednodušších tématech. Podařilo se mu rozpoznat, že před ním se rozsvítila skupinka ve tvaru A a jiná jako T, ovšem rychle je nahradila písmena V nebo F. Jen dobře připravení dokážou v té knize číst.

Usnul.

Svítalo a zářivý hmyz zmizel. Z polí stoupala mléčná pára. Karavana se nyní zavinula na přestávku u řeky, aby posnídali. Jeli bez ustání skoro deset hodin. Museli přepřáhnout tažná zvířata. Měli čas jen na ohřátí čokolády a osmažené chleby. Znovu udělali kruh a uvolnili jha. Zem byla vlhká. Muži se rozběhli za keře. Ženy odešly opačným směrem. Zvířata s údivem pozorovala přílišnou stydlivost lidí, zatímco si sama bezstarostně ulevovala.

Domněnka, že voda přítoku řeky Dulce – který měli to ráno překročit – se zvedla, se potvrdila. Během přípravy snídaně vůdci prozkoumali terén. Sledovali stopy, příkopy a sporadicky se vyskytující kamenné dláždění, které obvykle zajišťuje bezpečnější cestování. Někteří cestující, kteří již tu trasu absolvovali, tvrdili, že voda sice teče rychle, ale není hluboká. Dráždilo je pomyšlení, že musejí zůstat v táboře; kdovíjak dlouho.

Jeden z vůdců si vybral tři další jezdce a rozkázal, aby se pokusili přejet na druhou stranu. Jejich koně nesouhlasili: vzpínali se, točili, řehtali. Konečně vstoupili se vztyčenou hlavou, neklidní, do rozbouřených vod. Po několika málo metrech jim smáčela břicha. Jezdci je ostruhami popohnali. Koně se ponořili hlouběji. Ještě kousek a už budou na břehu. Nad rozbouřenou hladinou vykukovaly pouze poloviny zvířat. Drali se dále. Dno se zdálo pevné. Jednoho jezdce unášel proud a bude mu trvat déle, než se dostane do cíle. Zbývající se začali šplhat nahoru. Vzápětí dorazil i třetí. Už vědí, jak je řeka hluboká. Je možné projít. Hurá! Všichni na svá místa! Vyrážíme!

• • •

V klášteře svatého Dominika vede mnich zahalený v kapuci Franciska a jeho pochopy úzkou chodbou. Poručík kráčí před nimi s lampou, dva vojáci pevně drží vězně za paže a třetí ho hlídá zezadu s jednou rukou na střence nože. Trýznivé kroky se rozléhají v temnotě, jako by je vydávali dva lidé. Mnich otevře skřípající dveře jedné cely. Minaya pokývne a jeho podřízení strčí vězně do temné díry.

Francisco natáhne ruce před sebe, aby nenarazil na neviditelnou zeď. Okamžitě mu na zápěstí a na kotníky nasadí pouta. Pouta jsou přivařená k dlouhým řetězům vystupujícím ze zdi.

Zabouchnou dveře. Otočí klíčem, zastrčí vnější petlici. Kroky se vzdalují. Francisco ohmatává vlhkou omítku. Není tam okno, ani o co se opřít. Ani stůl, ani slamník. Podlaha z ušlapané hlíny, nepravidelná, holá, ho vyzývá, aby si sedl, aby čekal. Bude muset čekat mnoho hodin, možná dní. Bude muset čekat skrčený, slepý a nehybný, dokud se puma divoce nevrhne na zátylek neústupného osla.

10

Do Santiaga del Estero dorazili před setměním a utábořili se u vjezdu do města. Zdejší ruch se podobal hlavnímu náměstí u kostela patronů Ibatínu. Stovky zvířat bučely a ržály a prodavači vychvalovali svoje zboží. Pach trusu překrýval vůni dosud neprodané zeleniny. Bedny s ovocem a truhlice s látkami se vršily vedle hromad kůží. Několik nosičů přenášelo kádě s ostružinovou vodou. Jiní otroci dohlíželi na náklad vína.

Na pozadí narůžovělé jasnosti soumraku se tyčily kostelní věže. Bylo to sídlo biskupa rozlehlé gubernie Tucumán, v jejímž čele nyní stál mírný, ale přísný otec Fernando Trejo y Sanabria.

Vůdce karavany rozhodl, že zůstanou až do jedenácti v noci. Dost dlouho na to, aby vyměnili voly, opravili několik os, namazali kola a povečeřeli.

• • •

Konečně jeden klíč pronikne do zámku. Jak dlouho je již zavřený? Vstane, točí se mu hlava. Dlaněmi se opře o chladnou zeď. Bolí ho spoutaná zápěstí a kotníky. Dveře zavržou a do cely se prolne světelný pás. Opatrně vejde kymácející se lampa. Na nerovné omítce odkryje skvrny rzi a sazí.

Zaslechne jiné kroky. Zatímco se přibližují, černoch přistaví dvě židle a jeden přenosný stolek. Pak zůstane stát v pozoru hned u dveří, vedle sluhy držícího lampu. Vejdou dva mniši v bíločerných hábitech. Jeden z nich je místní komisař Martín de Salvatierra. Doprovází ho notář Svaté inkvizice Marcos Antonio Aguilar. Usednou. Páter Aguilar položí na stůl kalamář, pero a papír. Páter Martín de Salvatierra vytáhne smotaný pergamen, rozloží ho a řekne:

„Doktor Francisco Maldonado da Silva?“

„Ano, otče Martíne.“

Komisař ignoruje, že se znají, nevhodná familiárnost ho obtěžuje.

„Přísaháte na Otce, Syna a Ducha Svatého a na tento Svatý kříž, že budete mluvit pravdu?“

Francisco mu hledí do očí a vyhrkne tu nejméně očekávanou odpověď.

11

Během nočních přejezdů mají zakázáno používat svíčky, neboť by mohli zapálit dřevěné nebo rákosové části povozů. Neustále však svítí lucerna vedle peona, zívajícího na proutěném sedátku. Když se přizpůsobíte stálému rytmu, kymácení umožňuje odpočívat, i když vás často zaskočí silné otřesy. Na cestách je příliš mnoho kamenů a výmolů. Občas povoz někam zapadne, peon sestoupí, žádá o pomoc, na cestu položí kmeny nebo suché větve, rozkáže zatlačit a pohání voly, aby dostal kolo z propadliny. Nikdo nespí celou noc.

Zatím hlasy noci přinášejí zvláštní zprávy o svém mysteriu. Cvrkot cikád prořízne skřek sovy, skřípání kol zcela nepřehluší řev šelem, temná divoká prasata se mihnou kolem a hledají oběti. Plazí se hadi, pobíhají viskačy, sbíhají se nutrie a vystřelují zajíci. Obětaví voli pod jhem táhnou pravidelným krokem, zatímco neviditelná fauna kolem nich útočí, prchá, žere. Nelze vyloučit ani další možnost: kruté indiány z Chaca.

Za kuropění se značně ochladilo. Jedním okem pokukoval Francisco po růžovém probouzení obzoru, i když vysoko na nebi stále visel měsíc. Brzy se utvoří kruh ke snídani. Program se bude opakovat: odvázat voly, namazat kola, rozdělat oheň, jít se vymočit a vyprázdnit, naplnit vodou láhve a velké rohy, které se přivazují k luku sedla. Budou cestovat ještě několik hodin, do deseti, kdy nevázané slunce znásilňuje krajinu. Výměna zvířat, opravy, oběd a odpolední spánek. Pak znovu na cestu, dokud se obzor nezačne zbarvovat do nachova. Kruh, oheň, večeře. Pokud bude noc klidná a průvodci uvidí na cestu, budou moci pokračovat. Karavana dvaceti dvoukoláků s cennými stády byla stále unavenější. Ale cíl již byl nedaleko.

Jednou v poledne se utábořili v kebračovém lesíku, posledním na trase. Tvrdí se, že jeho dřevo nepodléhá zkáze a jeho tvrdost otupí sekery. Je to nejodolnější dřevo na světě.

Rozpršelo se a peoni sestavili přístřešek, kde mohli vařit. Odpoledne znovu zapršelo. Voli pokračovali v cestě a s jistotou kladli nohy do bláta. Jejich mokré rohy se třpytily. Nic je nelekalo: to horší už zažili na brodu. Za chvíli byl déšť pouze vzpomínkou. A tak tomu bude až do konce cesty.

Převládla vyprahlá krajina. Horko a prašnost dramaticky rostly. Odpoledne se obvykle zvedl vítr a jeho jekot se stával mučivým. Divoká zvěř pobíhala po holých pláních a hledala keříky, kde by se skryla. Řídká zeleň, jež je doprovázela zpočátku, zvadla do jantarové a zinkové barvy. Blízko ležela smrticí solná jezera. Ve srovnání s přelétávajícími dravci, to vypadalo, jako by karavana stála. Voli připomínali porcelánové figurky v nekonečné pustině. Vdechovali písek. Francisco se

zeptal, jestli se nemůžou ztratit a věčně brázdit nehostinný kraj. Řekli mu, že ne, ale jeho otázka je rozladila.

Bylo nutné začít šetřit vodou. Před nimi se prostírala bělost kostí. Oči bolely při pouhém pohledu na ni. Voli vstoupili do nekonečné solné roviny. Stmívání zažehlo ostnaté obrysy keřů. Noc chladla rychleji než předtím. Vítr škrábal, vydával hlasy. Francisco si zakryl hlavu. Něco proniklo do jeho těžkého snu a při probuzení vytušil, že otec běží ke koním následovaný několika dalšími muži. Slezl na zem pokrytou solí, ale matka ho chytila za ruku.

„Nechoď tam!"

Tu hoch spatřil několik ležících otroků. Nehybná těla kontrastovala s mléčným povrchem. Vedle se roztékala rudá skvrna.

„Zavraždili je včera večer," prozradila mu Aldonza.

„Proč?"

Pokývala hlavou.

„Myslím, že chtěli krást. Byli hned vedle vozu s našimi věcmi."

Francisco se jí vytrhl a přistoupil k mrtvým tělům. Leželi na břiše, zraněni na zádech. Zabili je během spánku nebo na hlídce. Otec Isidro stál vedle nich a probíral se růžencem. Peoni mumlali, rozrušení, zmatení.

„Zatracení vrazi! Pověsíme je!" přísahali nějací obchodníci.

„Můj tatínek ty zloděje přivede a budeme je soudit," dohadoval se chlapec. „Když tady nejsou stromy, použijeme jako pranýř střechu povozu," prohlásil obchodník a jednomu mulatovi podal provaz, aby jej vyzkoušel. Mulat se pousmál, vylezl k bodci, a zručně a pobaveně na něj provaz přivázal.

„Tatínek zloděje chytí," opakoval Francisco matce.

Ona si znovu protřela oči: slaný písek nebo slzy nebo zlost.

„Tatínek jede v čele. Je statečný."

„Prchlivý," mínila ona. „Neměl by riskovat. Je to nebezpečné."

Pohlédla na Franciska a dodala:

„Jsou to zločinci. Copak nevidíš, co provedli těmhle nešťastníkům?“

Francisco stočil zrak k nehybným tělům.

„Tvůj otec je lékař, ne voják.“

Černoška Catalina jim nabídla hrnky s čokoládou.

„Já vím, co ho rozpálilo,“ Francisco hladil hrníček oběma rukama. „Zavolali ho, aby pomohl zraněným. Nemohl nic dělat, protože byli mrtví, ale zjistil, že dopadli vedle vozu s našimi věcmi. Uviděl, že chybí jedna truhla,“ hltavě se napil, „ne jakákoliv truhla… jeho.“

Vůdce karavany přikázal pohřbít mrtvé. Vybral místo a dva otroci se pustili do kopání jámy. Neodhazovali zeminu, nýbrž sůl. Bílou sůl s tmavým žebrováním, kterou vršili na jednu hromadu. Objevila se hubená žíla vody, něco jako špinavé mléko. Jeden záběr lopatou vyhodil do vzduchu mrtvou kolčavu, která dopadla na zem jako kopeček hlíny; pohřbili ji, kdo ví před jak dlouhou dobou, na stejném místě, kde pracují ti dva muži. Uchovala se netknutá, nechutně celá pod nánosem soli, která vybílila její olysalou kůži. Zvedli mrtvé a položili je na kravské kůže. Kůže pak za konce zvedli a sesunuli je na dno hrobu. Další kůže položili nahoru. Měkkou rakev urychleně zakryli několika lopatami země a otec Isidro mezitím řídil recitaci litanií. K velkému kameni zabodli dva kříže.

Slunce žhnulo. Jeho žhavý dech občas zesílil v ubíjejícím vánku. Cestující se oddávali mrtvolné siestě. Suché rty musely vydržet přísné příděly vody. Odpoledne je třeba v každém případě vyrazit – prohlašovali –, jinak se hrob těch dvou změní v pohřebiště celé karavany. „Jezdci nás doženou,“ uklidňoval je jeden z vůdců a rozkázal peonům, aby mezitím nasekali masité listy kaktusu. Tlusté pichlavé listy jim posloužily jako lehké občerstvení.

Ve tři hodiny zahájili přípravy na další cestu. Na horizontu tančily nějaké body. Aldonza na ně nadšeně ukázala. Nebyl to pouhý přelud, který nám slibuje vodu a rostlinstvo. Byli to jezdci. Zdálo se, že pádí po solné pláni nedaleko karavany.

Kopyta zvedala modravé balonky. Kde zůstali zloději? Zabili je a zanechali supům? Improvizovaná šibenice čekala, až se sevře kolem nějakého hrdla, a odmítala zklamání.

Don Diego a jeho druzi vjeli do kruhu bílí od soli. Chraptěli tak, že málem nemohli promluvit. Každému nabídli půl džbánku vody. Přerývaně vypravovali. Vrahy nedostihli. Ne. Měli přílišný náskok. Odjeli nejméně hodinu předtím, než objevili jejich zločin. Stopy, které zanechávali, se zpočátku zdály důvěryhodné, ale později již ne. Rozdělili se, aby je zmátli. Šlo nejméně o tři muže. Při útěku upustili truhlu, protože obsah je zklamal – usmál se don Diego –. Knihy z ní postupně odhazovali, jak se prohrabávali vnitřkem. První vrstvou svazků opovrhli, neboť doufali, že pod ní objeví něco cenného nebo šperky. Potom se zbavili druhé vrstvy. A tak dále. „Tahleta solná jezera si nikdy tolik nepočetla…"

Mulat odstrojil šibenici, pokrčil rameny a vrátil provaz rozzlobenému obchodníkovi.

Některé knihy se při pádu rozpadly, jiné přišly o listy, vyprávěl don Diego. Opatrně je sebral, jako zraněné děti, zatímco jeho druhové byli stále netrpělivější, neboť chtěli dostihnout zloděje. Hádali se a vyhrožovali, že ho tam nechají samotného s jeho směšnou činností. A udělali to, ale za chvíli se po vlastních stopách vrátili, zločince nebylo možné dostihnout. Pak mu pomohli sebrat zbytek. Alespoň se nevrátili s prázdnýma rukama.

• • •

„Přísaháš na Otce, Syna a Ducha Svatého a na tento Svatý kříž, že řekneš pravdu?" otráveně opakuje komisař Martín de Salvatierra.

Francisco mu nepřestává hledět přímo do očí. Ta scéna ho stravovala již v nočních můrách: představitelé Svaté inkvizice rozkazují a on odpovídá; oni vyžadují a on ustupuje. Sevře pěsti. Zápěstí pod železnými okovy hnisají. Cítí, že ho shora pozorují.

„Promiňte…," zasípe.

Mniši zamrkají.

„Co se děje?“
„Odpřisáhnu, že budu říkat pravdu…“
„Tak to udělejte.“
Francisco neuhne očima.
„Ale ne takto.“
Notář převrhne kalamář. Jeden ze sloužících mu rychle přiskočí na pomoc.
„Co říkáte?“ zavrčí notář.
„Budu přísahat pouze na Boha.“
Celou zaburácí hrom.

12

Přibývající zeleň kolem usilovně se vlekoucích povozů naznačovala, že jsou na konci cesty. Brzy dorazí do Córdoby, kde na ně čeká nový dům, noví přátelé a – jak prorokoval don Diego – pokojnější život. Přívětivý zvlněný terén nyní pokrývaly horské akácie. V dálce se tyčily modré hory. Mezi keři vykukoval *piquillín*.[6] První rohovníkový hájek představoval lákavé místo pro zastávku v přírodě: stromy natahovaly dlouhé větve jako podpěry kostela. O několik hodin později se objevily balzamovníky s nazlátlými listy. Příkré svahy vyžadovaly více volů dopředu, aby zdolali výstupy, a pak i dozadu, aby sjeli dolů. Vzduch se čistil od soli a prachu. Mezi zídkami a pahorky se množila údolí.

Osamocený statek zval k polednímu odpočinku. Cestující se vrhli na kádě a mezi ohrady. Obyvatelé ranče prodávali jehňata, kuřata, vajíčka, dýně. Z cisterny stoupalo vědro po vědru a plnilo láhve a rohy. Mezi kamennými zídkami obklopujícími pole se prodíraly chutné opuncie, které cestující sbírali do nádob.

---

6 Condalia microphylla, trnitá rostlina z čeledi řešetlákovitých. Roste v Argentině.

Následující den se utábořili u potoka. Již byli v údolí, které ústilo do města Córdoby. Kolem se mírně zvedaly kopce a bylo možné uhodnout, že mezi keři tečou pramínky vody. Úzká stezka se stáčela mezi barevnými skalami, křemennými kameny a zeleným stromovím. Za sebou nechali stanice v Quilinu, Totoralu a v Colonii Caroya. Byli kousek od cíle.

13

„Není to nádhera?" zvolal don Diego. „Říká se, že se podobá městu našich předků. Řeka je úplně stejná jako Guadalquivir. A nedaleko se půvabně vlní pohoří. Podívejte se, jak rozmanité a krásné to je!"

Córdoba, ta americká, ležela daleko od Limy, hlavního města místokrálovství. Proto poskytovala iluzi, že je dobrým úkrytem, daleko od špehů a udávání. Ale paže inkvizice neztrácela vzdáleností sílu, dokázala se prodloužit, tak pružná byla, a pronásledovala i na druhé straně hor, překonávala pouště a přeskakovala propasti.

Don Diego Núñez da Silva provedl v domě rodiny Brizuelů několik úprav a využil přitom okolnosti, že Juan José Brizuela, jeho žena a tři děti se rozhodli přestěhovat do Chile. Penězi, které dostane za dům v Ibatínu, zaplatí cenu toho córdobského. Brizuela a Núñez da Silva se znali již několik let a věděli o svých obavách, takže dohoda byla snadná. Přijali je vřele a pozvali je, aby si odpočinuli v besídce, zatímco se služebnictvo postará o jejich nábytek, truhly, hrnce, svícny a textilie. Obě rodiny spolu prožily intenzivních deset dní.

Dům byl skromnější než ten, který opustili v Ibatínu. Malý Francisco byl zklamaný také kvůli pomerančovníkům. Na jejich místě stála besídka pokrytá vinnou révou s velkými hrozny. Vchod tvořila dvě křídla se silnými železnými stěžejemi a se zrezivělým klepadlem, které někdo přinesl z Toleda. Průjezd se zakulacenou střechou vedl do obdélníkového patia – mělo by se mu říkat „hroznové"–, v jehož středu stála

nádrž s kachlíkovou obrubou. Přijímací salon se nacházel napravo a byl tmavý, ale na podlaze ležel koberec. Podél stěn bylo rozmístěno několik truhlic a skříň. Nedaleko jediného okna se vyjímal psací stůl pokrytý modrou látkou: známka přepychu. Židle a barevné polštáře zvaly k odpočinku. Těch několik málo kusů nábytku doplňovaly svaté obrazy na všech zdech a několik zarámovaných zrcadel. Za přijímacím salonem následovala jídelna s dlouhým stolem z ořechového dřeva, dvěma lavicemi a čtyřmi židlemi. Následovaly téměř prázdné ložnice. Za hroznovým patiem byla kuchyně, pokoje pro služebnictvo, malá ovocná zahrada a dvorek.

Brizuelův mladší syn se jmenoval Marcos a byl vyšší a silnější než Francisco. Okamžitě se spřátelili: Francisco mu vyprávěl o Ibatínu, o kouzelném pralese, o řece plné ryb, o divokých indiánech Calchaquíích, o bílém kostelíku vysvěceném za přítomnosti místokrále, o největší továrně na světě na výrobu povozů se dvěma koly, o boji mezi oslem a pumou během cesty a o jedinečné pomerančovníkové akademii, kterou vymyslel jeho otec. Marcos mu naslouchal s neskrývaným údivem a na oplátku se ho také snažil ohromit. Popisoval mírnost córdobských indiánů a vyprávěl mu o skandálu, který nedávno vyprovokovala krásná mulatka Elisa. Córdoba navíc měla něco jedinečného: zimoviště pro tisíce mul, které přiváděli z pampy a pak je s velkým ziskem prodávali na severu. Francisco chtěl ten zázrak vidět, ale kamarád mu nabídl něco ještě přitažlivějšího: dokonalý úkryt, jeskyni za ohradou. Provedl ho hradbou stromů, odtáhl ostružiník a jeden trojboký kámen, skrčil se a vyzval ho, aby se proplazil několik metrů mezi propletenými kořeny. Pronikli do vlhkého úkrytu. Rostlinné pletivo zadržovalo zvuky. V úkrytu vládl posvátný klid. Marcos ho přinutil přísahat, že jej nikomu neukáže. Ani Lorenzovi, synovi kapitána kopiníků Toribia Valdése, který bydlí nedaleko.

• • •

Notář Svatého oficia škrábe perem po papíru a ověřuje Franciskův majetek. Nejprve má povinnost srovnat jeho údaje se skutečným inventářem. Svaté oficium inkvizice dbá zákonů. Nic neponechá na lidské libovůli, neboť ve hře je obrana víry.

Když Martín de Salvatierra považuje tuto část za ukončenou, zeptá se ho Francisco s hranou naivitou:

„Mohu vědět, z čeho mě obviňujete?“

Komisař na něj jen letmo pohlédne, současně překvapený a ironický. Notář svine listy. Oba odejdou bez odpovědi. Důstojník zkontroluje černochy, kteří odnášejí stůl a židle. Pak zabouchne dveře a otočí klíčem. Nakonec zavře nepřekonatelnou vnější závoru.

Zpět je samota budící strach, ticho, chlad.

14

Po odjezdu rodiny Brizuelů posílil Francisco styky s rodinou Valdésů a Lorenzo se stal jeho druhem při napínavých dobrodružstvích. Byl jediným právoplatným kapitánovým synem, ale měl nemanželské sourozence a existovalo podezření, že se mu podobá několik mulatů a mesticů. Na levé straně nosu měl skvrnu barvy červeného vína, dosahující až ke spodnímu víčku. Osoby znalé věci připisovaly znaménko matčiným choutkám během těhotenství. Chlapec byl nápaditý a divoký. Přeskakoval přes provaz dopředu a zpátky, z boku, jednou nohou, na bobku a při chůzi dozadu. Na stromy lezl jako kočka a jedním švihem se dostával i na nejtenčí větve. Když zapraskání varovalo, že se mohou zlomit, otočil se ve vzduchu a skončil na jiné větvi. Půjčil švihadlo i Franciskovi, aby se pokusil o obtížné přeskoky. Spolu brázdili ulice a s pohybujícím se lanem vytvářeli kruhy, jimiž proskakovali. Naučil ho rychle vylézt na obrovský rohovník nedaleko hlavního náměstí. Vzdušné piruety vyděsily mnichy, kteří jim poručili, aby hned slezli. Ale chlapci zmizeli mezi spletenými větvemi a hráli si na neviditelné. Mniši netolerovali tak velkou neposlušnost a řádně rozzlobeni odkráčeli za kapitánem

Valdésem, který je vyslechl a slíbil – aby je uklidnil –, že syna napomene. Lorenzo si filipiku vyslechl, ale pak vyprávěl Franciskovi, že otec mu sice doporučil, aby na ten rohovník už nelezl, ale současně se smál, jak se mniši tvářili.

Kapitán kopiníků Toribio Valdés byl obdivovanou, nenáviděnou i obávanou osobou. Pro některé byl nepředvídatelný. Jako mladík v rodném Španělsku zapíchl ve své vsi kováře jen proto, že poskvrnil jeho čest. S pýchou líčil, jak byl ten kovář urostlý a s jakou silou mu dýku vrazil do břicha a do prsou, až jeho krev utvořila hustou kaluž, do níž se zhroutil a volal přitom kněze. Když kněz dorazil, již nemohl mluvit a odešel na jiný svět bez zpovědi. A tak ten muž vyměnil výheň kovadliny za žár pekla. Toribio Valdés si mohl kovárnu ponechat, ale nikdy se nedopustí té pošetilosti, že by pracoval. To by bylo ponížení pro člověka, který v sobě má rytířskou krev.

Opustil vesnici, když se dozvěděl, že skupina lidí procházejících po hlavní cestě se připojí k vojenskému regimentu. Sestávala z tuláků, prostitutek a šašků, doufajících, že ve Flandrech je čeká něco lepšího. Vmísil se mezi žoldáky, rozdával rány, pronikl do nepřátelského tábora a objevil své vojenské nadání. Brzo oblékl uniformu a vybavil se dobrými zbraněmi. Pak se nalodil, aby bojoval proti Saracénům. Naučil se zacházet s plachtami, nabíjet kanony a provádět zteč nepřátelských lodí na moři. Poznal Benátky a dorazil až skoro do Istanbulu. V africkém vězení přišel o tři prsty na levé ruce a jeden na pravé. Podařilo se mu uprchnout, nejdříve po zemi, pak po moři. Jedl maso zmijí a pil z nakažených louží. Vrátil se do Španělska ověnčený jizvami a s kapsami plnými nenávisti. Nabídl se, že odcestuje do Peru: toužil po bohatství, které mu Orient odmítl. Musel však čekat další rok. Zatím zavraždil dva muže, taktéž za urážky cti (na urážky si již nevzpomínal, ale důvod už mu byl lhostejný, neboť se již očistil), až jednoho dne přišel rozkaz a tak se spěchal nalodit. Loď se bláznivě kymácela v bouřích Atlantiku. Nedaleko Portobella došlo k obávanému ztroskotání, při němž zemřela polovina posádky.

Toribio Valdés konečně dorazil do Limy. Pátral po zlatě, po němž tolik toužily jeho prázdné měšce, ale s údivem zjistil, že neroste na ulicích. Proto požádal, aby ho vyslali na zakladatelské nebo trestné nebo jakékoliv expedice, kde se dalo snadněji zbohatnout. Zapsali ho na seznam dobrovolníků a měl příležitost vést akce proti calchaquíjským hrudím a zrádným šípům obyvatel Chaca, guvernér se ho za to rozhodl odměnit a jmenoval ho kapitánem kopiníků v Córdobě; s domem, zástupcem velitele, služebnictvem, platem a dalšími privilegii, jak těmi výslovnými, tak těmi, o nichž se nemluví.

Nově příchozí Diego Núñez da Silva se mu poklonil a nabídl lékařské služby jemu, jeho rodině, vojenským pomocníkům, indiánům i černochům v jeho vlastnictví. Kapitán kopiníků, který ho přijal ve vysokých botách, hedvábných kalhotách, dokonalé kazajce a s mečem u pasu, mu za laskavost poděkoval. Francisco a Lorenzo, kteří slídili za dveřmi, se spokojeně usmáli.

15

Córdoba měla sedm kostelů. Na hlavním náměstí se tyčila katedrála a vedle ní – jako by ty dvě moci nestály proti sobě – budova radnice. Četné domy postavené kolem nabízely dobré a solidní bydlení, některé měly dokonce několik pater.

Obyvatelé Córdoby si vynahrazovali izolovanost pýchou. Chlubili se údajným dobrým původem. Bylo to směšné: dámy a kavalíři odněkud ze Zapadákova soutěžili mezi sebou v popisu rodokmenů. Tvářili se jako lidské klenoty uprostřed země pokropené neotesanými indiány. Zprávy o nich vypadaly nevyvratitelně, neboť nikdo se nedopustil té nerozvážnosti, aby zpochybnil souseda. Vládla dohoda, že nikdo nebude vyžadovat důkazy, a pověřenci, kteří by jim původ potvrdili, neexistovali. Navíc nebylo obtížné vytvořit falešný dokument. Chorobné ambice směřovaly k utvoření jakéhosi šlechtického dvora, vznešenějšího než v samotném Madridu.

Zatímco laici hromadili tituly, církev posilovala prestiž svých řádů. Přece nezůstanou pozadu. Byly zde tři kláštery, s prostorami pro meditaci, s rozlehlými polnostmi k pěstování i k chovu dobytka: svatého Dominika, svatého Františka a milosrdných bratří. Otec Isidro Miranda se uchýlil do kláštera milosrdných bratří. Doložil svou dlouhou pastorační praxi a byl přijat. Bylo dobré, že starý muž, který kázal, evangelizoval a učil v této části světa, poskytl svou moudrost řádu, jenž toho tolik udělal pro záchranu věřících z rukou krvelačných Maurů, a nyní, v Americe, trpěl jistou dezorientací, protože tu nebyli muslimové, ale indiáni.

Františkánský klášter, ten největší, se připravoval na vizitaci náročného inspektora, jehož pověst svatosti se rozšířila až k hranicím místokrálovství. Ten spravedlivý muž často přicházel k vzpurným kmenům s krucifixem v jedné ruce a s rozladěnými houslemi v druhé. Připisovaly se mu zázraky. Byl kost a kůže, takže chvílemi se zdál neviditelný, ale měl mocný hlas. Jmenoval se Francisco Solano. Don Diego ho viděl před několik roky ve městě La Rioja.

A konečně tu stál mocný klášter svatého Dominika, v němž žil otec Bartolomé Delgado, jemuž byl udělen titul komisaře[7] Svaté inkvizice. Páter Bartolomé byl tělnatý, holohlavý a neurčitého věku. Bíločerný dominikánský hábit poletoval kolem jeho zakulacené postavy; k jeho zhotovení použili víc látky než pro půltuctu jiných bratrů. Na obyvatele mluvil sladce a v jejich domech se objevoval bez ohlášení. Občas dorazil k obědu, jindy k večeři, dobrý den pronášel i u časné snídaně, a před usnutím od něj slýchali dobrou noc. Zdravil s úsměvem a vždy přímo zamířil ke stolu, kam právě nesli nějaké jídlo, moučník nebo i pouhé ovoce. Ale jeho cílem nebylo pouze utišit nekonečnou žravost, nýbrž i navázat příjemný rozhovor. Byl mistrem ve zdlouhavých občas vtipných vyprávěních.

---

7 Komisař představoval Svaté oficium ve městech a v obcích inkvizičního okrsku. Musel to být ctnostný klerik, s dostatečnou rentou, aby mohl žít, jak odpovídalo jeho stavu.

Páter Bartolomé si byl vědom svých schopností a necítil se dlužníkem za spořádané víno a jídlo. Krom toho si nemyslel, že neúnavně vykonává své návštěvy z přebytku volného času nebo z obžerství. Viděl v nich choulostivou povinnost. Byl členem zoceleného dominikánského řádu, činného od počátku jako privilegovaný nástroj Svaté inkvizice. A bylo zcela správné vnikat do lidského soukromí, na dvorky, do jídelen, na statky a dokonce i do ložnic, a zachytit tak i nejmenší náznak kacířství. Rozhovory o dobrodružstvích, pomluvách, o obchodech či fantastické historky, to vše mu sloužilo k odhalení zálib, sklonů a dokonce i tajných a zavádějících rituálů.

Francisco ho poznal nečekaně. Zadržel výkřik leknutí, když se potkal s tou hroudou masa, podobnější hoře než lidské bytosti. Hrál si právě na schovávanou s Lorenzem a zatímco kamarád počítal do deseti opřený o stěnu průjezdu, chtěl rychle zmizet v kobercem pokrytém přijímacím salonu. Vběhl dovnitř a zarazil se, když zjistil, že jsou tam lidé. V jednom křesle seděl jeho otec a v druhém černobílý obr. Oba se otočili, když tam neočekávaně vtrhl. Francisco zvedl ruce na obranu před kočkou, ježící se na klerikových kolenou. Bylo to velké sněhobílé zvíře. Otec na něho zavolal, představil ho páterovi Bartolomé a zeptal se: „Co máš udělat před církevním hodnostářem?“ Hoch pokrčil jednu nohu v koleni, uchopil velikánskou ochablou ruku, nataženou k jeho tváři, a políbil ji; očkem sledoval výhružnou kočičí tvář.

„Můžeš si jít hrát,“ propustil ho komisař.

Francisco se chvíli zdržel, aby ho kamarád neviděl, a uslyšel, že mluví o jídle. Páter se zajímal o přísady, které se používají v Lisabonu, a o koření v Potosí. Na oplátku poskytl donu Diegovi krátký recept, jemuž se naučil v Córdobě – od obyvatel a cestovatelů – na přípravu pečených křepelek a kachen po námořnicku, okořeněných pepřem, česnekem a šafránem. Oba se potom snažili rozpomenout se na recept na „bílé jídlo“, které vymyslel jeden kuchař Filipa II. Věděli, že je to haše z drůbežího masa vařená na pomalém ohni, a její

speciální omáčka nemá nějaké exotické složení, pouze mléko, cukr a rýžovou mouku. Páter Bartolomé chválil široký rozhled dona Diega, což se malému Franciskovi líbilo, neboť to byla naprostá pravda.

Později viděl, jak otec doprovází duchovního a jeho kocoura ke dveřím a slibuje, že brzy ho pozve na oběd spolu se svým významným sousedem, kapitánem kopiníků.

„Lékařství potřebuje jak podporu církve, tak i zbraní," smál se při loučení.

Páter Bartolomé rozvážně odcházel. Kráčel s pohledem upřeným k zemi a bílá kočka ho doprovázela jako přilepená k jeho sutaně. V mysli rekonstruoval každé slovo rozhovoru s portugalským lékařem, od úvodních pozdravů až k frázím na rozloučenou. Do povídání o jídle páter Bartolomé zručně vsunul několik nesrovnalostí a narážek, aby ho chytil do léčky: nicméně neobjevil žádný náznak odporu k vepřovému nebo k rybám bez šupin, ani nechuť ke směsi mléka a masa. Vyhodnotil zdvořilost, s níž byl přijat, a plynulé znalosti katolické věrouky. Dojem na něho udělala i manželka, stará křesťanka, bezpochyby velmi zbožná. Uvědomoval si, že Diego Núñez da Silva se od příchodu do Córdoby zúčastňuje mší a celá rodina, včetně dvou otroků, chodí na náboženská procesí. Zpovídá se, vnímá mši a přijímá. Vynikající herec. Komisař využil příležitost, aby si také prohlédl knihy, uspořádané blízko psacího stolu.

Po příchodu do kláštera prošel ambitem a zavřel se v cele. Namočil pero a sepsal své dojmy. Sem tam, když si je znovu prošel, nacházel stopy, kterých si sice všiml, ale nevěnoval pozornost jejich významu.

• • •

V tmavé vlhké kobce dominikánského kláštera na jihu Chile, kde ho uvěznili, čeká Francisco, co bude následovat, zatímco si fouká na zanícené rány způsobené okovy.

Zaslechne kroky. Opakuje se ruch vyvolaný železy, klíčem, vnější závorou, dveřmi, které zavržou a otevřou se, pásem světla. Vejdou

dva vojáci a postaví se mu po boku, jako by se báli, že by mohl utéct. Přistoupí černoch a nabídne mu hrnek vlažného mléka. Pro Franciska je obtížné pohnout pažemi strnulými zimou. Snaží se hrnek uchopit, aniž by se třásl. Řetězy drnčí. Pije a teplá tekutina mu hladí krk a jako požehnání se šíří svaly.

Tentokrát se nemluví. Černoch odchází, za ním i vojáci, a opět zůstává sám, v temnotě.

16

Don Diego věřil, že získal komisařovu důvěru. Nebyl tak naivní, aby si myslel, že je v bezpečí, ale byl klidnější.

Požádal manželku, aby nechala připravit to nejlepší jídlo a zajistila dokonalou obsluhu. Oběd s páterem Bartolomé a s kapitánem kopiníků Toribiem Valdésem by se mohl stát začátkem trvalého pouta. Na tomto vztahu závisela jeho prestiž v Córdobě, jeho úspěch a především jeho svoboda.

Aldonza se vynasnažila sestavit lákavé menu. Don Diego navrhl, aby připravila vepřové kotlety, bohatou nabídku zeleniny, mléčné pudingy, a aby nakoupila víno. V každém případě stálo za to sáhnout do úspor.

Stůl z ořechového dřeva pokrýval ubrus, který Aldonza vyšila za svobodna. Catalina vycídila keramické nádobí a několika stříbrným kouskům dodala hvězdný třpyt. Rozložila mísy, solničky a džbánky, lžičky a nože. Každý host bude mít lněný ubrousek, vyšitý křížovým stehem. Ovoce upravila do proutěného košíku a džbán naplnila vodou s ostružinami. Skromná jídelna připomínala palác.

Toribio Valdés se objevil v obleku vyhrazeném pro slavnostní příležitosti. Chtěl uctít nového souseda lékaře? Byla to pocta komisaři? Neztrácel příležitost, aby nechal zazářit svou okázalost. Sundal si špičatý klobouk a do vzduchu narýsoval pozdrav z královského dvora. Během čekání na pátera vyprávěl Diegu Núñezovi některé podrobnosti ze svých bojů na moři proti Turkům.

Páter Bartolomé nepoužil klepadlo, ostatně jako obvykle. Je zástupcem církve, která přináší pouze štěstí: nemusí žádat o svolení. Zamotaný do záhybů jeho sutany přicházel i kolosální kocour. Jeho tloušťka šla dohromady s páterovou vypaseností. Někdo by si jej mohl splést s ovcí.

Diego Núñez da Silva mu vyšel vstříc. Duchovní se zastavil a pozoroval révoví s posledními šťavnatými hrozny.

„Připravil jsem vám ty nejlepší," usmál se hostitel.

Tři muži usedli ke stolu. Kapitán se pustil do ochutnávání dobrot, zatímco mnich si je pozorně prohlížel. Pán domu byl spokojený: v jeho domě se sešli dva mocní muži. V Ibatínu by si dával větší pozor, teď si myslel, že je obratnější. Ale z bohatého jídla mu zůstane ve vzpomínkách pouze krátký bolestný útržek.

„Nádobí jste odkoupil od manželky Antonia Trellese?" zeptal se páter Bartolomé, zatímco zkoumal nůž z opracovaného stříbra.

„Část nádobí," překvapeně odpověděl. „Jenom malou část."

„Aha!" Mnich prozkoumal čepel i ostří.

Donu Diegovi se začalo lesknout čelo.

„Jak jste to uhádl?" zeptal se s úsměvem, který měl vypadat nevinně.

„Nehádal jsem," odpověděl. „Věděl jsem to."

„Věděl jste to?"

„Jistě. Copak jste zapomněl, že jsem komisařem Svatého oficia?"

„Ale, samozřejmě," chraptěl.

Antonia Trellese před lety zadrželi v městě La Rioja pro podezření z židovských praktik a došlo k proslulému soudu. Don Diego ho poznal v Potosí a když navštívil La Rioju jako lékař, pokusil se mu pomoci. Velká chyba: židovství si nezasluhuje smířlivost, nýbrž pokání a exemplární tresty. Pomáhat člověku praktikujícímu starou víru bylo také přečinem. Stejně jako slitování, dokud nepřiznal svůj strašlivý hřích. Vysoký františkán se ztraceným pohledem, který občas roze-

zněl své malé housličky, si ho odvedl stranou a poradil mu, aby, pokud nechce sdílet stejný osud, už nic neříkal a okamžitě odešel. Svaté oficium zabaví veškerý majetek odsouzeného a Trellesova rodina se propadne do nuzoty. Don Diego měl tu drzost, že přistoupil k jeho manželce a odkoupil od ní část kuchyňského náčiní za skoro veškeré peníze, které měl s sebou. To jediné mohl udělat, aby jí ulevil v bezmoci.

Páter Bartolomé změnil téma a jal se vychutnávat oběd. Naopak hostitel polykal kameny.

• • •

Je den či noc? Znovu kroky na chodbě, železa, klíč, závora, vrzající dveře, pás světla, vojáci nenávistně vtrhávající dovnitř.

Mezi vojáky je vidět černobílou postavu mnicha.

Francisco rozlepí víčka pokrytá hnisem. Poznává pátera Urueñu, dobrotivého klerika, který ho tak vřele přivítal v chilském městě Concepción.

Snaží se postavit na nohy, ale je to těžké. Jeho tělo je uzlíček bolesti.

Vojáci se vzdálí. Sluha přistaví dvě židle a odejde. Po něm odcházejí i vojáci. Na podlaze nechávají lucernu a zavírají dveře. Zůstává pouze mnich. Nyní je zde dostatek světla.

„Dobrý den."

Dominikán se na něho usmívá? Je to možné? V hloubi kobek se dějí zázraky?

17

Černá Catalina běží ulicemi. Oběma rukama si nadzvedává sukni. Francisco ji rozeznal z výšky rohovníku a o překvapení se podělil s Lorenzem. Co se Catalině stalo? Přes rozčilení se jí podařilo předat mu vzkaz, že pro něj přichází z rozkazu paní Aldonzy, že neví proč. Ve tváři má strach.

„Co se děje?" naléhá Francisco.

Ona ničemu nerozumí: jsou tam lidi.

„Lidi? Kdo?“

Běželi zpátky.

U vstupu do domu stojí voják s ocelovým kopím a s kožený štítem ve tvaru srdce. Pokusil se jim zastoupit cestu, ale uvědomil si svou bezvýznamnost a podíval se dozadu. Na dvoře bylo asi deset osob, z nichž tři nebo čtyři byli duchovní. Přede dveřmi do přijímacího salonu hlídkuje další voják. Aldonza, s Isabel a Felipou po boku, bloudí s bradou přitisknutou na prsa a mačká bílý kapesník. Matka objala Franciska, dlouze a otřeseně. Pak se konečně dozvěděl, že páter Bartolomé Delgado a kapitán Toribio Valdés triumfálně přišli, aby „jménem inkvizice zatkli licenciáta Diega Núñeze da Silva“. Doprovázela je skupina královských vojáků a familiarů Svatého oficia. Jak je zvykem, celý proces se musí uskutečnit za notářovy přítomnosti. Zavřeli se v přijímacím saloně.

„Odvedou ho,“ vzlyká Aldonza, „odvedou ho.“

Francisco se pokusil přiblížit k otci, doprovodit ho, poslouchat, na co se ho ptají. Voják, stojící ve dveřích, to nedovolil. Nikdo, ani členové družiny, nemůže vstoupit.

Inkvizice dává přednost utajení. Vrátil se ke třem ženám, které skleslé bloumají po dvorku a probírají se kuličkami růženců. Lorenzo si odhrne vlasy z obličeje a snaží se získat přesnější vysvětlení. Francisco, se sevřeným hrdlem, hledí na přísné familiary, rozmlouvající mezi sebou mrzutým tónem, jak se předpokládá u osob s vysokým posláním a s prověřenou čistotou krve. Z tlumeného rozhovoru zachytí některá silná slova: prasata, neplatný Mojžíšův zákon, epidemie, čarodějnictví, židovina, Kristovi vrazi, šabat, proklatá rasa, očista ohněm, podvodníci, noví křesťané.

Zamířil na druhý dvorek, kde uviděl Catalinu sedící na balíku špinavého prádla. Pláče. Pláč otrokyně zesílil Franciskovy obavy o otce. Šel až dozadu a vlezl do úkrytu, který mu svěřil Marcos Brizuela. Je to dokonalá jeskyně, tam může ležet a přemýšlet. Možná, že páter Bartolomé změní za několik dní názor a otce propustí bez výhrůžek. Nebo by snad mohl uprchnout v noci na koni. Kapitán Valdés má nejrych-

lejší zvíře ve městě. Lorenzo mu jej pomůže získat. Vrátil se za Catalinou. Objal její buclatou tvář oběma rukama a donutil ji, aby na něj pohlédla. Má zarudlé oči.

„Zachráníme ho!“ prohlásil malý Francisco.

Pošeptal jí, aby připravila prádlo a jídlo na cestu. Odešel do úkrytu a uklidil ho. Když se vrátil k matce, výslech stále pokračoval.

„Kde je Diego?“

„Šel pro otce Isidra,“ odpověděla Felipa.

„Z čeho otce obviňují?“ zeptala se Isabel.

Aldonza znovu propukla v pláč. Kapesníkem si tře oči. To, co ví nebo tuší, nemůže být vyřčeno.

„Kolikrát se ještě budeš ptát na stejnou věc?“ vyhrkla Felipa s tak velkou bolestí, že skoro nedokončila větu.

Voják u vchodu do salonu, se pohnul. Familiarové šli blíže, dychtili se vše dozvědět: mají privilegium být první a pak roznést zprávu po městě. Ale to ještě není konec: voják zkřížil kopí a opět ustoupili.

Diego se vrátil napjatý a zklamaný. Oči mu plály.

„Nechce přijít,“ řekl matce.

„Nechce?“

„Tvrdí, že je to zbytečné. Že by to bylo ještě horší.“

„Otec Isidro nechce přijít?“opakovala Isabel, nevěřícně jako ostatní.

„Není familiar, dokonce ani ne dominikán. Jeho zásah by věci zkomplikoval.“

„Opouští nás…,“ zachvěla se Isabel.

„Je rozumný,“ ospravedlňovala ho Aldonza. „Vidí lépe než my.“

„Ano! Vidí lépe očima ďábla! Co tak mohou vidět oči ďábla, co?“ zvolal Diego.

„Synu!“

„Je to zbabělec! Zrádce!“

Voják u dveří změnil postavení. Opět k němu přiběhli familiarové. I malý Francisco. Vynořil se bílý kocour a jako přilepená k jeho hřbetu vyšla gigantická postava pátera

Bartolomé. Tvářil se přísně. Za ním se objevil don Diego se znaky nesmírné únavy. Nakonec přichází kapitán kopiníků a familiar plnící funkci notáře.

Francisco se rozběhl k otci. Kopí ho zarazilo. Ozvalo se mumlání. Páter Bartolomé požádal vojáka, aby kopí odtáhl a dovolil chlapci obejmout dona Diega kolem pasu. Poté, přehnaně pomalu sdělil, že licenciát Núñez da Silva byl obviněn z praktikování židovských zvyků a že Svaté oficium přikázalo jemu (páteru Bartolomé) zjistit, jaký má majetek (výslech) za přítomnosti pana notáře, který vyhotoví právní zápis. Výsledek mu (páterovi Bartolomé Delgadovi, komisaři inkvizice) dává plnou moc, aby viníka (Núñeze da Silva) předal světské moci (kapitánovi kopiníků Toribiovi Valdésovi), a ten zařídí jeho okamžité převezení do Limy, hlavního města vícekrálovství, kde bude souzen tribunálem Svaté inkvizice.

Aldonza propukla ve štkaní, které neztišil ani kapesník vložený do úst. Dcery se ji snažily upokojit, ale i ony plakaly. Familiarové breptali nějaké modlitby, zatímco Francisco se na ně díval jako na přízraky z těžkého snu, v nějž se právě proměnil svět. Mladý Diego stál naopak strnule, s rukama zaťatýma v pěst.

Zoufalá a ustrašená Aldonza se vlekla k manželovi. Neobrátila se však na něho, nýbrž padla na kolena před komisařem Svatého oficia. Páter Bartolomé položil na ženinu hlavu širokou dlaň, jako by jí uděloval požehnání, latinsky zamumlal několik slov a tiše jí sdělil, že licenciát bude v Limě několik měsíců, že musejí přijmout Boží spravedlnost, že pokud se don Diego bude upřímně kát a soudci se ujistí, že je to opravdové, bude omilostněn a brzy se vrátí. Je to konečné, taková je vůle Boží.

Kapitán Valdés přikázal vojákovi, aby se v žádném případě nevzdaloval od vězně.

Francisco umíral touhou říci mu, že na něho čeká bezpečný úkryt a že s Catalininou pomocí mu v něm připravil zásoby. Tam si chvíli odpočine, nají se, a pak v noci uprchne na nejlepším koni ve městě. To nebyl výplod fantazie, skoro

všechno bylo připravené. Ale voják jako by byl k němu přilepený. A neodcházeli ani nevlídní familiarové.

Páterovi Bartolomé přinesli papír a pero. Jeden pomocník mu přidržoval kalamář, zatímco se v doprovodu obžalovaného pohyboval po domě. K jeho povinnostem patřilo i sepsání podrobného inventáře. Požádal dona Diega, aby mu odevzdal veškeré peníze v hotovosti. Dále chtěl všechny šperky. Komisař pátral v jídelně a vešel do ložnic. Don Diego nepromluvil ani slovo a Aldonza neustále plakala. Francisco se od otce nevzdaloval: musí mu přece vysvětlit plán útěku, to je to nejdůležitější.

Páter Bartolomé přikázal otevřít všechny truhly v ložnici a rozložit jejich obsah na koberec. Vytáhli pokrývky, přehozy, povlaky. A pouzdro potažené brokátem.

„Co je to?“

„Rodinná památka.“

„Ukažte mi ji.“

Lékař rozvázal uzel, otevřel pouzdro a vytáhl železný klíč. Páter Bartolomé jej potěžkal, prohlédl si jej proti světlu a vrátil ho.

„Budiž.“

Francisco natáhl ruku a otec mu předal relikvii. Projel jím plamen. Je součástí hrdinného řetězce. S láskou jej uložil do pouzdra a obtočil konopným provázkem. Uzel dobře utáhl. Otec ho pozoroval s nezměrnou vděčností. Francisco využil komisařovy nepozornosti a pošeptal mu svůj plán. Páter Bartolomé je viděl a požádal, aby zavolali kapitána Valdése. Chlapec se bál, že ho slyšel.

Kapitán rozezněl své panovačné podpatky.

„Dokončil jsem první část soupisu inventáře,“ zdůraznil. „Můžete odvést obviněného.“

„Tatínku,“ zašeptal Francisco. „Utečeme teď?“

„Není možné utéct,“ odpověděl mu do ucha a s láskou mu stiskl rameno.

„Ale je.“

„Bylo by to ještě horší.“

Ta náhlá rezignovanost Franciska rozčilovala, neznal ji, nesouhlasil s ní. Tatínek je přece příliš statečný, než aby se takovým způsobem vzdal.

Vyšli do patia. Objevili se další vojáci a strkali ho na ulici, kde jím nedostatek vážnosti projel jako nůž. Francisco, s hrdlem ještě staženějším a s nervy nebývale napnutými, si lokty razil cestu a pokusil se ho chránit, ale jeden důstojník ho drsně odstrčil a srazil na zem.

Přibíhali první zvědavci. Pro čtvrť to je něco jako divadlo, stejně jako odsouzenci na pranýři baví hlavní náměstí. Lidé vsadili desítky koní a mul. Bylo zřejmé, že celá akce byla připravena předem, že se nečekalo na výsledky výslechu. O deportaci Núñeze da Silva – později se to dozvědí – bylo rozhodnuto, když ještě žil v Ibatínu.

Donu Diegovi přikázali, aby nasedl na mulu. Než to udělal, pohlédl otevřenými dveřmi do svého domu. Aldonza s dcerami stály nehybně u cisterny, jako hřbitovní sochy. Řekl, že se s nimi chce rozloučit. Vojáci ho neposlouchali, nechtěli ho slyšet. Francisco se rozlítil, na což dva vojáci reagovali vytažením dýk.

Páter Bartolomé žádal o klid.

„Počkejte."

Šel dovnitř a promluvil si s ženami. Jistě jim vysvětlil, že se s kacířem smějí rozloučit, neboť je pojí krevní pouto. S údivem ho vyslechly, sklopily hlavy a kráčely za ním, styděly se. Francisco viděl absurdní obraz: ty tři ženy v černém, bledé, nemohoucí, vypadaly jako tři Marie Bolestné. S nesmírným utrpením kráčely k zatčenému, vysmívanému Kristovi, obklopenému vojáky. Kristus byl jeho otec, jehož ty tři ženy milovaly, a přesto mu nemohly pomoci. Vojáci by to nepochopili a s výsměchem dovolili, aby je zločinec objal. Pak objal Diega, svého dospělého, nejstaršího syna. Pohlédl na Franciska, zvedl ho do vzduchu a pevně stiskl.

Odjeli. Lékař uprostřed a jeden důstojník po každé straně. Pomalý pochod se spíše podobá divadelnímu přestavení. Projde hlavními ulicemi, aby sloužil jako výstraha. Zpráva

rozpálila každý kout města. Celá Córdoba vyšla na práh, do dveří, do ulic. Bylo důležité stvrdit neoblomnost Svatého oficia, připomenout, že jeho dlouhá paže dosáhne až do nejvzdálenějších oblastí.

Postavy se vzdáleností zmenšovaly. Zahnuly za roh. Jejich zmizení Franciska vyvedlo z míry, vyskočil na jednoho koně uvázaného u plotu domu a přinutil ho vystřelit jako šíp. Bylo to tak prudké, že ho nedokázali zadržet. Projel klusem ulice a zanedlouho dostihl průvod. Otec, šokovaný, zastavil. Důstojníci se chopili zbraní.

„Tatínku, tatínku!"

Kůň rozbil formaci.

„Zmiz!" křičeli na něho.

Natáhl paže a chtěl znovu obejmout otce, ale udeřili ho do kolen, zachytili uzdu, pak i třmen, a skoro se jim podařilo shodit ho na zem. Konečně byl u otce. Stiskli si ruce, hleděli na sebe se zoufalou vroucností.

Rozdělil je silný úder štítem.

„Zmiz odsud!"

Důstojníci opět obklopili lékaře.

„Pojedu s tebou… pojedu s tebou," žadonil chlapec.

Útvar se seřadil. Otec se otáčel s krvácejícím srdcem, aby ho viděl, ale nutili ho jet dál. Francisco se však nevzdával a sledoval je na malou vzdálenost.

Dorazili k hranicím města. Velitel skupiny se otočil a se svraštělým obočím počkal na Franciska. Rázně s ním promluvil.

„Tady to končí, mizernej otravo. Teď maž domů."

Odpovědí byly sklopené oči a mlčení. Ale bez známek poslušnosti. Zasáhl jeho otec:

„Vrať se, Francisco. Vrať se… Postarej se o maminku a o sourozence."

Zachvěl se. Otec mluvil vážně. Proti jeho hlasu nebylo odporu; byl opět sám sebou, jako vždy. Francisco zvedl oči a viděl ho v dálce. Viděl, že odjíždí klidně. Viděl, jak zvedá pravou ruku, lehce, aby ho naposledy pozdravil. Viděl, jak